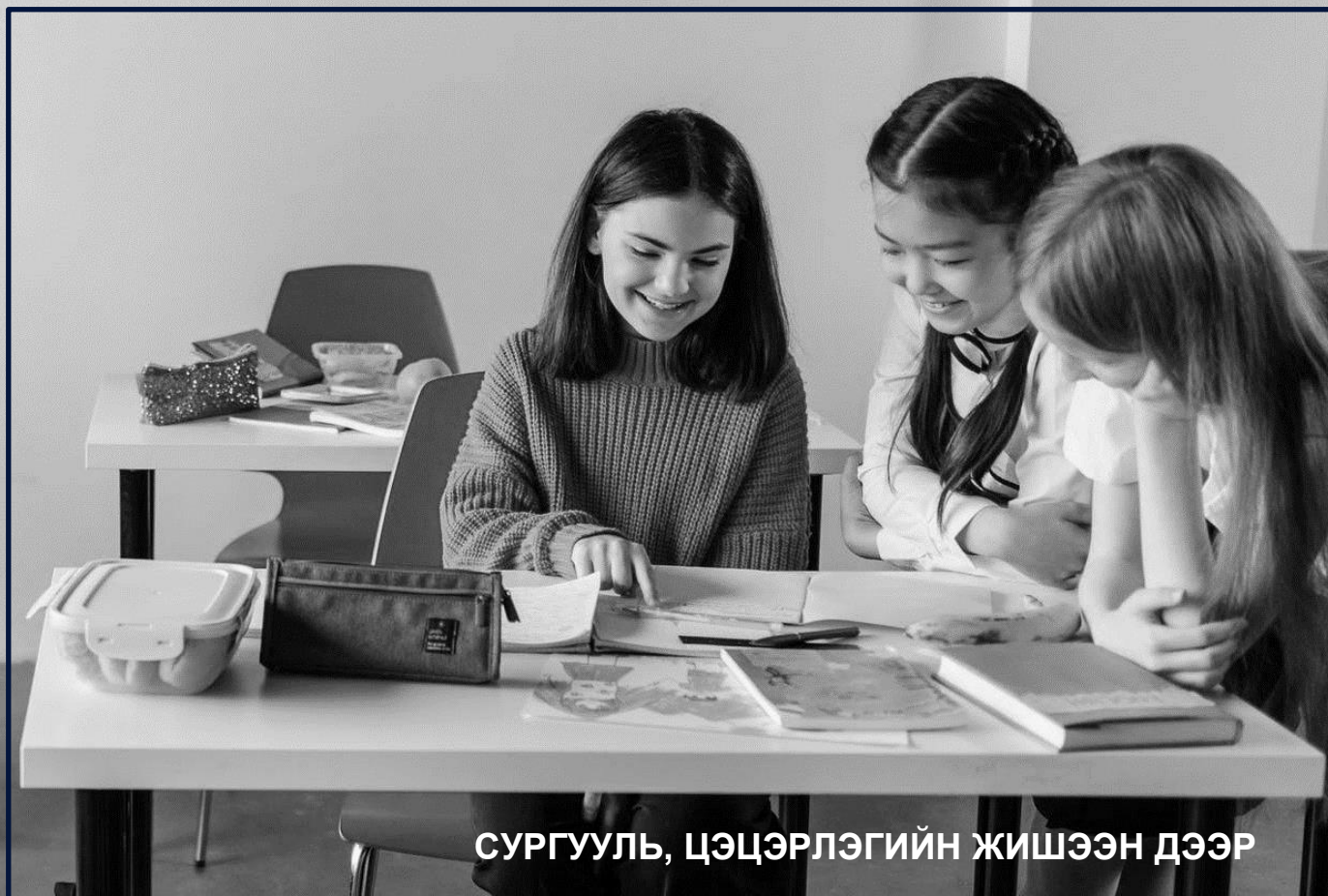

Insightful
Innovative
Strategic

СУРГУУЛЬ, ЦЭЦЭРЛЭГИЙН ЖИШЭЭН ДЭЭР

“МОНГОЛ ДАХЬ БАРИЛГА БАЙГУУЛАМЖИЙН ЭРЧИМ
ХҮЧНИЙ ҮР АШГИЙГ НЭМЭГДҮҮЛЭХ НЬ” ТӨСЛИЙН
НИЙГЭМ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН НӨЛӨӨГ ХЭМЖИХ
СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН

RESEARCH COMPANY

ГЕРМАНЫ ОЛОН УЛСЫН ХАМТЫН АЖИЛЛАГААНЫ НИЙГЭМЛЭГ (GIZ)

Монгол, Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг, 8-р хороо,

City Tower Building, 12 давхар, 1202 тоот өрөө

Утас: (976)-11-77110515, (976)-11-70041890

И-мэйл хаяг: giz-mongolei@giz.de

Веб сайт: <http://www.giz.de>

ЭМ ЭМ СИ ЖИ ХХК

Зүүн хүрээ хотхон, 203-р байр, 4 давхар, 14-р хороо

Баянзүрх дүүрэг, Улаанбаатар, Монгол Улс

Утас/Факс: 976-77000188

И-мэйл хаяг: info@mmcg.mn

Веб сайт: <http://www.mmcg.mn>

АГУУЛГА

01

СУДЛАГДСАН
БАЙДЛЫН
ШИНЖИЛГЭЭ

02

СУДАЛГААНЫ
АРГАЧЛАЛ, ЗОХИОН
БАЙГУУЛАЛТ

03

ДУЛААН ТЕХНИКИЙН ИХ
ЗАСВАРЫН АЖЛЫН ХҮРЭЭНД
ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН АЖЛУУД

04

ХАМААРЛЫН
ШИНЖИЛГЭЭ

05

ҮНЭЛГЭЭНИЙ
ДЭЛГЭРЭНГҮЙ
ҮР ДҮН

06

НИЙГЭМ, ЭДИЙН
ЗАСГИЙН НӨЛӨӨЛӨЛ

АГУУЛГА

I. УДИРТГАЛ	vi
Хураангуй үр дүнгийн хүснэгт	vii
II. Судлагдсан байдлын шинжилгээ	2
2.1. Дотоодод судлагдсан байдал	2
2.2. Олон улсад судлагдсан байдал.....	4
III. Судалгааны аргачлал, мэдээлэл цуглуулалтын зохион байгуулалт	8
3.1. Судалгааны аргачлал.....	8
3.2. Судалгааны хамрах хүрээ	8
3.3. Мэдээлэл цуглуулалт болон хэрэгжилт	9
3.3.1. Судалгааны бэлтгэл ажлыг хангасан байдал	10
3.4. Мэдээлэл цуглуулалтын зохион байгуулалт	11
3.5. Мэдээлэл цуглуулалтын чанарын хяналт	11
3.6. Мэдээллийн сан үүсгэх, тайлан боловсруулалт	12
IV. Сургууль, цэцэрлэгийн дулаан техникийн их засварын ажлын хүрээнд хэрэгжүүлсэн ажлууд	14
4.1. Сургууль, цэцэрлэгийн их засварын хөрөнгө оруулалтын бүртгэлийн систем 14	
4.2. Удирдлага, багш, эцэг эхийн оролцоот хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ	14
4.3. Засвар, шинэчлэлтийн ажлын гүйцэтгэл.....	15
4.4. Төсөл хэрэгжсэн дүүргүүдийн тоон үзүүлэлт	16
V. Хамаарлын шинжилгээний үр дүн	19
5.1. Цэцэрлэгийн хүүхдэд үзүүлсэн нөлөө	20
5.1.1. Дулаан техникийн засварын ажлын нөлөө.....	20
5.1.2. Дотоод орчны нөлөө.....	20
5.1.3. Сэтгэлзүй, зан төлөв ба сурлагын идэвх хоорондын хамаарал.....	20
5.2. Сургуулийн хүүхдэд үзүүлсэн нөлөө	23
5.2.1. Дулаан техникийн засварын ажлын нөлөө.....	23
5.2.2. Дотоод орчны температур	23
5.2.3. Дотоод орчны нөлөө.....	23
5.2.4. Сэтгэлзүй, зан төлөв ба сурлагын идэвх хоорондын хамаарал.....	23
5.3. Багш нарт үзүүлсэн нөлөө.....	26
5.3.1. Дулаан техникийн засварын ажлын нөлөө.....	26
5.3.2. Дотоод орчны температур	26
5.3.3. Дотоод орчны нөлөө.....	26
5.3.4. Сэтгэлзүй, зан төлөв болон багшийн ажлын бүтээмж хоорондын хамаарал... 26	
VI. Судалгааны дэлгэрэнгүй үр дүн	28
6.1. Судалгаанд оролцогчдын ерөнхий мэдээлэл	28

6.2. Төсөл хэрэгжсэн сургууль цэцэрлэгийн орчны тав тухын үнэлгээ	31
6.3. Төсөл хэрэгжээгүй сургууль цэцэрлэгийн орчны тав тухын үнэлгээ	35
6.4. Төсөл хэрэгжсэн болон хэрэгжээгүй сургууль цэцэрлэгийн орчны үзүүлэлтүүдийн харьцуулсан үнэлгээ	38
VII. Нийгэм, эдийн засгийн нөлөөлөл.....	40
7.1. Сурагчдад үзүүлсэн нийгмийн нөлөөлөл	41
7.2. Сурагчдын сурлагын идэвх (Төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгээр)	42
7.3. Сурагчдын сэтгэл санаа, сэтгэлзүй (Төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгээр)	43
7.4. Эрүүл мэндийн нөлөөлөл (Төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгээр).....	44
7.5. Эдийн засгийн үр нөлөө	47
ХАВСРАЛТ	48
Хүснэгтийн жагсаалт	
Хүснэгт 1. Дотоодод судлагдсан байдлын хураангуй.....	3
Хүснэгт 2. Олон улсад судлагдсан байдлын хураангуй	5
Хүснэгт 3: Үнэлгээний хувьсагчид, түүнд хамаарах үзүүлэлтүүд	19
Хүснэгт 4: Дулаан техникийн засварын ажлын шууд нөлөө, цэцэрлэгийн орчинд...	21
Хүснэгт 5: Дулаан техникийн засварын ажлын шууд бус нөлөө, цэцэрлэгийн орчинд	21
Хүснэгт 6: Дулаан техникийн засварын ажлын шууд нөлөө, сургуулийн орчинд	24
Хүснэгт 7: Дулаан техникийн засварын ажлын дам шууд нөлөө, сургуулийн орчинд	24
Хүснэгт 8: Дулаан техникийн засварын ажлын багш нарт үзүүлж буй шууд нөлөө .	27
Хүснэгт 9: Дулаан техникийн засварын ажлын багш нарт үзүүлж буй шууд бус нөлөө	27
Хүснэгт 10 Түүвэрт эзлэх хувь, сургуулиар.....	28
Хүснэгт 11. Өрхийн сарын дундаж орлого	30
Хүснэгт 12. Сургууль, цэцэрлэгт дулаан техникийн ажил хийгдсэн талаар мэдэж байгаа эсэх, судалгаанд оролцогчдоор.....	30
Хүснэгт 13. Сургууль, цэцэрлэгийн орчинд сэтгэл ханамжгүй байсан хүчин зүйлс .	31
Хүснэгт 14. Төсөлд хамрагдсан сургууль цэцэрлэгийн орчны тав тухын харьцуулан үнэлгээ.....	32
Хүснэгт 15. Төсөл хэрэгжсэн сургууль, цэцэрлэгүүдийн өмнө нь тулгардаг байсан асуудлууд	34
Хүснэгт 16. Сургууль, цэцэрлэгийн орчны температурын сэтгэл ханамж, сургуулиудаар	36
Хүснэгт 17. Төсөлд хэрэгжээгүй сургууль, цэцэрлэгүүдэд тулгарч буй асуудлууд. .	37

Хүснэгт 18. Орчны үнэлгээ, төсөл хэрэгжсэн болон хэрэгжээгүй сургууль, цэцэрлэгээр.....	38
Хүснэгт 19. Төсөл хэрэгжсэн болон хэрэгжээгүй сургуулийн орчны үнэлгээ, сурагчдаар.....	39
Хүснэгт 20. Төсөл хэрэгжсэн болон хэрэгжээгүй сургуулийн орчны үнэлгээ, багш нараар.....	39
Хүснэгт 21. Дулаан, техникийн ажил хийгдсэнээр гарсан эерэг өөрчлөлтүүд.....	41
Хүснэгт 22. Дулаан, техникийн ажил хийгдсэнээр гарсан эерэг өөрчлөлтүүд.....	41
Хүснэгт 23. Сурагчдын хичээл завсардсан шалтгаан	42
Хүснэгт 24. Сурагчдын сурлагын идэвх, төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгээр.....	42
Хүснэгт 25. Сурагчдын сэтгэл зүй, сэтгэл санааны байдал	43
Хүснэгт 26. Сурагчдын сэтгэл зүй, сэтгэл санааны байдал, төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургуулиар	43
Хүснэгт 27. Өвчлөлийн төрөл, төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгээр.....	44
Хүснэгт 28. Өвчилсөн давтамж, төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгээр.....	45
Хүснэгт 29. Нэг удаагийн эмчилгээнд зарцуулсан зардал, хувь, дунджаар	46
Хүснэгт 30. Нэг удаагийн эмчилгээний зардал, төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгээр	46
Хүснэгт 31. Анги, танхимд мөнгө хураадаг давтамж, төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгээр	47
Хүснэгт 32. Сургууль, цэцэрлэгт хураалгадаг зардал, төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгээр	47
Хүснэгт 33: Судалгаанд хамрагдсан цэцэрлэгүүдийн суралцагчид, багш, ажиллагчдын тоо, 2020-2021 оны хичээлийн жилд	48
Хүснэгт 34: Судалгаанд хамрагдсан сургуулиудын суралцагчид, багш, ажиллагчдын тоо, 2020-2021 оны хичээлийн жилд	48
Хүснэгт 35: Судалгаанд хамрагдсан цэцэрлэгүүдийн ачааллын үзүүлэлтүүд, 2020-2021 оны хичээлийн жилд	49
Хүснэгт 36: Судалгаанд хамрагдсан сургуулиудын ачааллын үзүүлэлтүүд, 2020-2021 оны хичээлийн жилд	49
Хүснэгт 37: Төсөлд хамрагдсан сургууль, цэцэрлэгүүдийн мэдээлэл.....	50
Хүснэгт 38: Төсөлд хамрагдсан цэцэрлэгүүдийн хамран сургах тойрог, холбогдох статистик мэдээлэл.....	50
Хүснэгт 39: Төсөлд хамрагдсан сургуулиудын хамран сургах тойрог, холбогдох статистик мэдээлэл.....	51
Хүснэгт 40: Агаарын чанарын статистик үзүүлэлтүүд, 2017-2020 оны 2 дугаар саруудын дунджаар	52
Хүснэгт 41: Нийслэлийн хүн ам зүйн статистик үзүүлэлтүүд, дүүргээр	53
Хүснэгт 42: Нийслэлийн хүн амын эрүүл мэндийн статистик үзүүлэлтүүд, дүүргээр, 2020 оны эцэст	53

Хүснэгт 43: Нийслэлийн СӨБ, ЕБС-д хамрагдагчдын тоо, дүүргээр, 2020 оны эцэст	53
---	----

Зургийн жагсаалт

Зураг 1. Таблет ашиглан судалгаа авах процесс	8
Зураг 2. Судалгааны хамрах хүрээ, тоогоор	8
Зураг 3 Төсөл хамрагдсан сургууль цэцэрлэгийн нийлбэр тоо, дүүргээр	9
Зураг 4. БЗД-ээс төсөлд хамрагдсан сургууль, цэцэрлэг	9
Зураг 5 СХД-ээс төсөлд хамрагдсан сургууль, цэцэрлэг	9
Зураг 6. Төсөлд хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэг	9
Зураг 7. Сургалтын үйл ажиллагаа	10
Зураг 8. Бэлтгэсэн программын харагдах байдал	11
Зураг 9. SPSS датаны харагдах байдал	12
Зураг 10: Дулаан техникийн засварын ажлын шууд болон шууд бус нөлөө, цэцэрлэгийн орчинд	20
Зураг 11: Дулаан техникийн засварын ажлын үзүүлсэн нөлөө, сургуульд	24
Зураг 12. Сургууль, цэцэрлэгийн орчинд сэтгэл ханамжгүй байсан үзүүлэлтүүд	31

Графикийн жагсаалт

График 1. Судалгаанд хамрагдсан бүлгүүд, хүйсээр	28
График 2. Судалгаанд хамрагдсан сурагчид, ангийн бүлгээр	29
График 3. Хүүхдүүдийн асран хамгаалагч, аав, ээж	29
График 4. Судалгаанд хамрагдсан дүүрэг, сурагчдаар	29
График 5. Багш нарын ажилласан жил	29
График 6. Судалгаанд оролцогчдын амьдардаг сууцны төрөл, түүвэрт эзлэх хувиар	30
График 7. Асуудлуудын шийдвэрлэгдсэн байдал болон сэтгэл ханамж	32
График 8. Орчны тав тухын сэтгэл ханамж, судалгаанд оролцогчдын бүлгээр	33
График 9. Орчны температурт тухтай байдал, төсөл хэрэгжсэн болон хэрэгжээгүй сургууль, цэцэрлэгээр	35
График 10. Ханиад, томуу нь сургуулийн орчноос шалтгаалсан эсэх	44
График 11. Ханиад, томуу нь сургуулийн орчноос шалтгаалсан эсэх	44

Схемийн жагсаалт

Схем 1: Судалгааны загвар	6
Схем 2. Дулаан техникийн засварын ажлын цэцэрлэгийн хүүхдэд үзүүлж буй нөлөө, SmartPLS, SEM model, шууд хамаарлын үр дүн	22
Схем 3: Дулаан техникийн засварын ажил нь сургуулийн сурагчдад үзүүлж буй нөлөө, SmartPLS, SEM model, шууд нөлөөний үр дүн	25
Схем 4: Дулаан техникийн засварын ажлын багш нарт үзүүлж буй нөлөө, SmartPLS, SEM model, шууд нөлөөний үр дүн	27

Товчилсон үгсийн жагсаалт

CATI	CATI- Computer-Assisted Telephone Interview
ҮСХ	Үндэсний статистикийн хороо
СӨБ	Сургуулийн өмнөх боловсрол
ЕБС	Ерөнхий боловсролын сургууль
ТХО	Төсвийн хөрөнгө оруулалт

УДИРТГАЛ

Монгол Улс нь эрс тэс уур амьсгалтай, зун богинотой, өвөл урттай, хүйтэн байдгаараа онцлогтой. Дулаан хангамж нь нүүрсэнд суурилсан шийдэлтэйгээс гадна тоног төхөөрөмж нэлээд хуучирсан мөн барилгын дулаалга муутайгаас нийслэл Улаанбаатар хот хүйтний улиралд нүүрсний утааснаас үүдэлтэй тортогжилт, агаарын бохирдол ихтэй байдаг. Түүнчлэн өвлийн хүйтэнд нийтийн зориулалттай сургууль, цэцэрлэгийн дотоод агаарын хэм бага байх нь сурагчид болон ажилчдын эрүүл мэндэд онцгой сөрөг үр дагавартай байдаг.

Тиймээс Швейцарын хөгжлийн агентлаг /SDC/, Германы Хамтын Ажиллагааны /BMZ/ санхүүжилтээр Германы Олон улсын хамтын ажиллагааны нийгэмлэг /GIZ/, Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газартай хамтран “Монгол дахь барилга байгууламжийн эрчим хүчний үр ашгийг нэмэгдүүлэх нь” төслийг /2018-2021/ Улаанбаатар хотод хэрэгжүүлсэн.

Иймээс Үндэсний судалгааны “Эм Эм Си Жи” ХХК нь “Монгол дахь барилга байгууламжийн эрчим хүчний үр ашгийг нэмэгдүүлэх нь” төслийн хүрээнд хамрагдсан сургууль, цэцэрлэгийн дулаан техникийн засвар шинэчлэлтийн ажлын үр ашгийг тодорхойлох судалгааг хийж гүйцэтгэлээ. Тус судалгаанд төсөл

хэрэгжсэн Баянзүрх, Сонгинохайрхан болон Налайх дүүргүүдэд байрлалтай 5 сургууль, 13 цэцэрлэгийн сурагчид, тэдгээрийн эцэг эх, багш ажилчид хамрагдлаа. Мөн сэтгэл ханамжийн индексүүдийг харьцуулах зорилгоор төсөл хэрэгжээгүй 2 цэцэрлэг, 2 сургуулийн сурагчид, тэдгээрийн эцэг эх, багш ажилчдыг хамруулав. Судалгааны хүрээнд дулаан техникийн засвар шинэчлэлтийн ажил хийгдсэнээр сургууль, цэцэрлэгийн сурагчид, тэдгээрийн эцэг, эх багш, ажилчдын амьдралд ахуйд үзүүлсэн нийгэм, эдийн засгийн нөлөөг хэмжихэд зөвлөх үйлчилгээний зорилго оршино.

Судалгааны мэдээлэл цуглуулалт нь үндсэн 3 үе шатаас бүрдэнэ. Үүнд:

- Сургууль цэцэрлэгийн удирдлагуудыг оролцуулсан ганцаарчилсан ярилцлага,
- Төсөлд хамрагдсан болон төсөлд хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгийн сурагчид, тэдгээрийн эцэг, эхийг оролцуулсан фокус бүлгийн ярилцлага болон тоон судалгаа

Мэдээлэл цуглуулалтын ажлыг 2022 оны 3 дугаар сарын 4-с 3 дугаар сарын 14-ны хооронд хийж гүйцэтгэлээ.

Мэдээлэл цуглуулалтыг судалгааны олон улсын ёс зүйн стандарт болох ESOMAR, нийгмийн болон зах зээлийн судалгааны олон улсын стандарт болох ISO 20252:2019-г баримтлан зохион байгуулав.

Хураангуй үр дүнгийн хүснэгт

Шалгуур үзүүлэлтүүд	Оролцогч талууд			Төсөлд хамрагдсан эсэх		Сургууль цэцэрлэгийн төрөл		Нийт
	Эцэг, эх	Сурагч	Багш	Хамрагдаагүй	Хамрагдсан	Цэцэрлэг	Сургууль	
Ажил/Сурлагын идэвх (Performance)	8.72	7.92	9.52	8.44	8.46	9.00	8.16	8.46
Хичээлдээ/ажилдаа сонирхолтой, дуртай байдал	9.26	8.59	9.81	9.04	9.13	9.42	8.93	9.12
Сурлагын дүн/ажлын амжилт	8.59	7.71	9.42	8.38	8.42	9.05	8.01	8.41
Хичээлдээ/ажилдаа анхаарал төвлөрөх байдал	8.31	7.45	9.34	8.02	8.18	8.74	7.79	8.15
Зан төлөв, сэтгэл зүй (Behaviour)	9.12	8.01	8.91	8.49	9.14	9.27	8.75	8.99
Сургууль, цэцэрлэг дээр байхад аюулгүй санагдах байдал	8.90	8.85	9.40	8.51	9.02	9.32	8.69	8.93
Сэтгэл санааны байдал, стресс	8.99	7.00	8.60	7.96	8.46	9.05	7.95	8.37
Оюун санааны ядаргаанд орох байдал	8.76	6.10	7.98	7.51	7.99	9.10	7.17	7.91
Бусад хүүхдүүд, багш нартай харилцаатай байдал	9.17	8.80	9.78	9.13	9.12	9.36	8.97	9.12
Эцэг, эх, гэр бүлийн гишүүдтэй харилцаатай байдал	9.68	8.78	9.61	9.22	9.45	9.64	9.27	9.41
Эрүүл мэндийн байдал	9.23	8.49	8.07	8.56	8.97	8.98	8.85	8.90
Өөртөө итгэлтэй байдал	9.10	8.05		8.62	9.08	9.34	8.65	8.97
Сургуулийн орчноос ичдэг байдал	9.17	8.43		8.39	9.30	9.15	9.02	9.08
Өвчилсөн тоо (Illness)	0.82	0.53	1.12	0.82	0.75	1.13	0.54	0.76
Эцэг эхийн анхаарал, халамж (Parents attention)	9.33	7.88		8.84	8.87	9.38	8.58	8.86
Эрүүл мэндэд анхаарал хандуулах	9.62	8.75		9.36	9.33	9.56	9.22	9.34
Сэтгэл санааны байдалд анхаарал хандуулах	9.39	7.51		8.61	8.82	9.48	8.40	8.78
Сурлагад анхаарал хандуулах	9.26	7.87		8.83	8.81	9.36	8.51	8.81
Сургууль, цэцэрлэгийн үйл ажиллагаанд оролцох	9.06	7.38		8.55	8.51	9.12	8.19	8.52
Дотоод орчны сэтгэл ханамж (Indoor Environment Satisfaction)	8.05	7.63	8.50	6.79	8.22	8.47	7.66	7.97
Орчны тав, тух	8.36	8.00	8.87	6.62	8.66	8.76	8.02	8.30
Орчны температур, өвлийн улиралд	8.67	8.25	8.66	6.89	8.90	8.77	8.41	8.55
Орчны температур, зуны улиралд	8.24	7.98	9.27	7.48	8.42	8.73	7.97	8.26
Орчны температурын үнэлгээ, одоогийн байдлаар	8.22	7.58	8.57	6.70	8.36	8.41	7.86	8.06
Агаарын чанар	7.12	7.09	7.49	5.83	7.43	7.66	6.83	7.15

Гэрэлтүүлэг	8.59	8.27	8.99	7.55	8.74	8.83	8.35	8.53
Ариун цэврийн өрөө	7.22	5.82	7.76	5.83	7.08	8.33	5.95	6.86
Анги танимын доторх тохижилт	8.43	8.21	8.91	7.47	8.61	8.83	8.15	8.41
Зай талбай	7.42	7.89	8.12	6.61	7.84	8.02	7.38	7.63
Доторх орчны дуу чимээ	8.21	7.18	8.38	6.89	8.14	8.33	7.67	7.92
Гадна орчны сэтгэл ханамж (Outdoor Environment Satisfaction)	7.05	6.89	7.67	5.86	7.32	7.43	6.83	7.06
Гадна орчны дуу чимээ	6.96	6.81	7.48	5.80	7.21	7.28	6.77	6.97
Гаднах орчны нөхцөл байдал	7.14	6.97	7.86	5.92	7.42	7.59	6.89	7.16
Дулаан техникийн засвар шинэчлэлтийн ажлын чанар (Quality of the Thermo-Technical Refurbishment)	8.80	8.68	8.46	8.20	8.76	8.91	8.58	8.73

БҮЛЭГ 1: СУДЛАГДСАН БАЙДЛЫН ШИНЖИЛГЭЭ

I. Судлагдсан байдлын шинжилгээ

1.1. Дотоодод судлагдсан байдал

Сургууль, цэцэрлэгийн орчныг сайжруулснаар сурагчид, тэдгээрийн эцэг, эх, багш, ажилчдын нийгэм эдийн засгийн төлөв байдалд үзүүлж буй нөлөөллийн талаар олон улсад болон

дотоодод хийж гүйцэтгэсэн ижил төстэй судалгааны ажлын баримт бичгүүдтэй танилцаж тэдгээрийн судалгааны арга зүйг судаллаа.

ДОТООДОД ХИЙГДСЭН СУДАЛГААНЫ АЖЛЫН ТАЙЛАНГУУД

Бодлогын хураангуй

№ 227 2020 оны 8-р сар

Улсын цэцэрлэгийн хөтөлбөр нь эхийн хөдөлмөр эрхлэлтийг сайжруулдаг

М.Л.Алзуу, Б.Аманцэрлэг, А.Гантуулсайх, С.Давбадрах, Х.Лосодог, В.Сойноо

Судалгааны үр дүн

- Улсын цэцэрлэгт хүүхдэд хамруулсан нь эцэг эхийн, аялгуу эзний хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин болон сарын цөлөг өсөдөг.
- Улсын цэцэрлэгт хүүхдэд хамруулдаг эцэг эхийн албан захирал ажиллаж мэддэгт өндөр байна.
- Эцэстэй тасалбар хөдөлгөөний олон тооны хүүхдэд улсын цэцэрлэгт хамрагдажээ.
- Эцэстэй тасалбар хөдөлгөөн орон төр юмсанж хүүхдийн цэцэрлэгт хамрагдах боломжийн талы байдлыг сайжрууна.

Хүүхдэд орох нь эмэгтэйчүүдийн амжилт хүчин оролцоог хязгарладаг

Монголын эмэгтэйчүүдийн амжилт, өсөлтөд эрчүүдийн хамт оролцоо нь голчлон эцэг эхийн хөдөлмөр эрхлэлтэй холбоотой байна. Хүүхдэд орох нь эмэгтэйчүүдийн амжилтыг дэмжжээ. Хүүхдэд орох нь эмэгтэйчүүдийн амжилтыг дэмжжээ. Хүүхдэд орох нь эмэгтэйчүүдийн амжилтыг дэмжжээ.

Сургуулийн өмнө боловсролын хөтөлбөр

Сургуулийн өмнө боловсролын (СӨБ) хөтөлбөр нь үндэс дээр үндэс, өндөр хүүхдэд орох үйлчилгээг өгөх боломж болгодог. Эх хөтөлбөр нь хүүхдийн гадаргуу болон хөдөлгөөн чөлөөтэй байхыг хангана. Хүүхдэд орох нь эмэгтэйчүүдийн амжилтыг дэмжжээ.

СӨБ нь хөтөлбөр хүүхдийн сэтгэл санааг дэмжжээ. Хүүхдэд орох нь эмэгтэйчүүдийн амжилтыг дэмжжээ.

СӨБ нь хөтөлбөр хүүхдийн сэтгэл санааг дэмжжээ. Хүүхдэд орох нь эмэгтэйчүүдийн амжилтыг дэмжжээ.

СӨБ нь хөтөлбөр хүүхдийн сэтгэл санааг дэмжжээ. Хүүхдэд орох нь эмэгтэйчүүдийн амжилтыг дэмжжээ.

НИЙСЛЭЛИЙН ЭРҮҮЛ МЭНДЭЙН ГАЗАР

“ЦЭЦЭРЛЭГИЙН БАРИЛГЫН ДОТООД ОРЧНЫ АГААРЫН ЧАНАР ХҮҮХДИЙН АМЬСГАЛЫН ЗАМЫН ӨВЧЛӨЛД ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨЛӨЛ” судалгааны тайлан

ХҮҮХДИЙН ЭРҮҮЛ МЭНДЭД АГААРЫН БОХИРДЛЫН ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨ, ШИЙДВЭРЛЭХ АРГА ЗАМ

Улаанбаатар хот 2020 он

2019 он

ЭЦСИЙН ТАЙЛАН

СУРГУУЛЬ, ЦЭЦЭРЛЭГИЙН ДУЛААН ТЕХНИКИЙН ЗАСВАР ШИНЖЛЭЛТИЙН АЖЛЫН НИЙГМИЙН БОЛОН ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ҮР АШГИЙГ ТОДОРХОЙЛОХ СУДАЛГАА

Амангүдүүл: Н.Энхийаа
Туслах судлаач: Т.Индрихаа

2020 он

БИДНИЙ ТУРШЛАГА-2020

Нийслэлийн цэцэрлэг, сургуулийг засварлаж, эрчим хүчний үр ашгийг дээшлүүлэх эцэг эх, иргэдийн оролцоо, хяналтыг нэмэгдүүлсэн сайн туршлагыг эмхэтгэл

2020 он

“МОНГОЛ ДАХЬ БАРИЛГА БАЙГУУЛАМЖИЙН ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ ҮР АШГИЙГ ДЭЭШЛҮҮЛЭХ НЬ” ТӨСЛИЙН “ЭЦЭГ ЭХИЙН ОРЛОЛТОТ ҮР ДҮНД СУУРИЛСАН ХЯНАЛТ ШИНЖЛЭГЭЭ, ҮНЭЛГЭЭ”-НИЙ АРГАЧЛАЛЫГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХЭД ДИМЖЛЭГ ҮЗҮҮЛЭХ ЗӨВЛӨХ ҮЙЛЧИГЭЭНИЙ ЭЦСИЙН ТАЙЛАН

Лаяга овортой Монгол мөнх бие НЭДТГ, Германы Олон Утсан Хамтын Ажиллагааны Нийгэмлэг (GIZ)-ээс 2016-2021 онд зэрэглүүлж байгаа “Монгол дахь барилга байгууламжийн эрчим хүчний үр ашгийг дээшлүүлэх нь” төслийн хүрээнд НЭДТГ, 9 дүргийн боловсролын хэлтэс, төслийн 3 сургууль, төслийн бүс 4 цэцэрлэг, 3 сургууль 10 цэцэрлэг, сургуульд “Эцэг эхийн оролцоот” үр дүнд суурилсан хяналт шинжилгээ, үнэлгээ”-ний аргачлал хэрэгжүүлэхэд димжлэг үзүүлэх зөвлөх үйлчилгээний ажлыг гүйцэтгэжээ.

Энэхүү зөвлөх үйлчилгээний хүрээнд:

- НЭДТГ, 9 дүргийн боловсролын хэлтэс, 10 цэцэрлэг, сургуулийн удирдлага, багш, ажилтан, эцэг эхийн төлөөлөл бусад “Дэмжин бэг”-ийн “Эцэг эхийн оролцоот” үр дүнд суурилсан хяналт шинжилгээ, үнэлгээний аргачлал”-ыг зохиож сургалт зохион байгуулав;
- Гадаад дотоодын орчны аюулгүй байдал, бодлогын эцэг эхийн оролцоот, үр дүнд суурилсан хяналт шинжилгээ, үнэлгээ хийхэд зөвлөх туслах;
- Төсөлд хамрагдсан цэцэрлэг, сургуулийн Нийслэлийн бусад цэцэрлэг, сургуульд төслийн хүрээнд бий болгосон сайн туршлагаг хуваахад, харилцан суралцахад димжлэг үзүүлэх;
- Төслийн хүрээнд бий болгосон сайн туршлагаг хуваахад, харилцан суралцахад димжлэг үзүүлэх;
- 2021 оны 9 сарын 30-аас 12 сарын 10-ыг хүртэл хуваагдай барааг ажилыг гүйцэтгэхэд анхаарч ажиллав.

Түнд:

А. Зөвлөх туслах: Нийслэлийн Сонгинохайрхан, Баянзүрх дүүргийн “Боловсролын хэлтэсийн мэргэжилтнүүдийг дургүйцээ цэцэрлэг, сургуульд” “Эцэг эхийн оролцоот” үр дүнд суурилсан хяналт шинжилгээ, үнэлгээний аргачлал”-ыг хэрэгжүүлэхэд зөвлөх туслах, сургалт зохион байгуулах, арга зүйн димжлэг үзүүлэх болон 2021 онд аргачлалыг туршиж хэрэгжүүлж байгаа 10 цэцэрлэг, сургуульд зөвлөх туслах димжлэг үзүүлэх;

Б. Үндэсний ажлуучууд: Нийслэлийн боловсролын газрын өвчлөлт болон нэрвэл оролцоотой зөвлөх мэдээлэл бүртгэлийн системд тодорхой эрч хүчин төслийн хүрээнд боловсруулсан гарын авлага, видео, мэдээлэл, материалыг нэгтгэн, тусгай дэлгэрүүлэх;

В. Мэдээлэл сурталчилгаа: Монгол дахь барилга байгууламжийн эрчим хүчний үр ашгийг дээшлүүлэх төслийн хүрээнд цэцэрлэг, сургуульдаа хэрэгжүүлсэн үйл ажиллагааг бүрэн хүртэж болгох;

Г. Сайн туршлага-Тогтвортой байдлыг хангах: Төсөл хэрэгжүүлж байгаа 10 цэцэрлэг, сургуулийн сайн туршлагаг хуваахад бие биеэсээ харилцан суралцаж боломжийг бүрдүүлэхийн зэрэгцээ Нийслэлийн боловсролын газраас “Эцэг эхийн оролцоот” үр дүнд

Хүснэгт 1. Дотоодод судлагдсан байдлын хураангуй

Судлаач №1	Эм Эм Си Жи ХХК
Судалгааны ажлын нэр, он	“Төсвийн хөрөнгө оруулалтыг сайжруулснаар эрчим хүчний үр ашгийг нэмэгдүүлэх нь” төслийн II үе шатны суурь судалгаа, 2019
Судалгааны ажлын зорилго	<p>Төслийн мониторинг үнэлгээний төлөвлөгөөнд тусгагдсан дараах гол хоёр үзүүлэлттэй холбогдох мэдээллийг цуглуулж, нэгтгэн дүгнэхэд чиглэгдсэн байна.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Нийгмийн салбарын дэд бүтэц, нэн ялангуяа сургууль, цэцэрлэгийн барилгын чанарыг сайжруулахад ил тод, үр дүнтэй, жендерийн мэдрэмжтэй ТХОУ-ыг нийслэл Улаанбаатар хотод тууштай нэвтрүүлэх; • Эрчим хүчний үр ашигтай, дулааны алдагдлыг бууруулах технологийг нийслэлийн боловсролын салбарт жишиг болгон нэвтрүүлэх;
Судалгааны ажлын арга зүй	<p>Нийт 35 ганцаарчилсан ярилцлага хийсэн байна. Үүнд:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ НЗДТГ-ын удирдлага, албан хаагчид, Дүүргийн ЗДТГ болон холбогдох хэлтэс, албаны удирдлага, албан хаагчид, Баянзүрх дүүрэг болон Сонгинохайрхан дүүргийн төсөлд хамрагдсан сургууль, цэцэрлэгийн захирал, эрхлэгчдээс ярилцлага авсан.
Судалгааны ажлын үр дүн	<p>Сургууль, цэцэрлэгийн барилгын засвар үйлчилгээ: Төсөв санхүүжилт хангалтгүй байдгаас сургууль цэцэрлэгийн засвар үйлчилгээ хангалттай хийдэггүй. Урсгал засвар, их засвар, өргөтгөлийн ажлын талаар нэгдсэн мэдээлэл судалгаа байдаггүйгээс төлөвлөлт буруу, хөндлөнгийн нөлөө ордог, үр дүнтэй ажил болдоггүй гэж оролцогч талууд үзжээ.</p> <p>Сургууль, цэцэрлэгийн барилгын дулаан алдагдлыг бууруулах засвар үйлчилгээ: Төсвийн хөрөнгө оруулалтын хүрээнд уг асуудлыг шийдвэрлэж байгаагүй, харин олон улсын байгууллагын төсөл хөтөлбөр энэ орон зайг нөхөж ажиллаж байна. Сургууль, цэцэрлэгийн дулаан, цахилгааны зардал төсвийн зардалд өндөр хувийн жинг эзэлдэг, сургалтын таатай орчин бүрдүүлэх тал дээр тулгамдаж буй асуудал болж байсныг энэ чиглэлийн төсөл хөтөлбөрүүд шийдвэрлэж өгч байна. Оролцогч талуудын ойлголт хандлага ч өөрчлөгдөж байгаа нь энэ чиглэлийн төслийг хэрэгжүүлэхэд таатай нөхцөлийг бүрдүүлж байна.</p>
Судлаач №2	Ахлах судлаач Н.Эгиймаа
Судалгааны ажлын нэр, он	Сургууль, цэцэрлэгийн дулаан техникийн засвар шинэчлэлтийн ажлын нийгмийн болон эрүүл мэндийн үр ашгийг тодорхойлох судалгаа, 2019
Судалгааны ажлын зорилго	“Төсвийн хөрөнгө оруулалтыг сайжруулснаар эрчим хүчний үр ашгийг нэмэгдүүлэх нь” төслийн хүрээнд 2018 онд 53 дугаар сургууль, 90 болон 127 дугаар цэцэрлэгүүдэд хийгдсэн барилгын дулаан техникийн засвар шинэчлэлтийн ажил хийгдсэнээр хүүхдүүд, эцэг эх, багш, ажилчдад гарсан нийгэм, эрүүл мэнд, эдийн засгийн үр ашгийг тодорхойлох. Мөн

2019 онд засвар шинэчлэлт хийгдэх төрийн өмчийн 6 сургууль, цэцэрлэгт гарах үр нөлөөг хэмжих бэлтгэл ажлыг хангах зорилготой.

Судалгааны ажлын арга зүй

Төсөл хэрэгжсэн 3 сургууль, цэцэрлэгийн нийт 6868 хүүхэд, эцэг эхчүүд, багш ажилчдаас түүвэрлэн тоон судалгаа авсан байна. Мөн төсөл хэрэгжсэн болон хэрэгжих 9 сургууль, цэцэрлэгийн удирдлага, холбогдох албан тушаалтнуудаас шаардлагатай тоон мэдээллийг цуглуулж, фото зургаар баталгаажуулсан байна.

Судалгааны ажлын үр дүн

Нийгэм: Хүүхдүүд, багш ажилчдын сурч, ажиллах орчин нөхцөл сайжирч, сэтгэл хангалуун байдал нэмэгдсэн. Мөн идэвх санаачилга нэмэгдэж, сурлага ажлын үр дүн сайжирсан байна.

Эдийн засаг: Засвар шинэчлэлтийн ажил хийгдсэнээр өвчлөлөөс шалтгаалан ажлаас чөлөө авах хоногийн тоо дунджаар 18 хувиар буюу 1 өдрөөр буурч, 1 өдрийн цалингийн орлого нэмэгдсэн байна. **Эрүүл мэнд:** Хүүхдүүд, багш, ажилчдын сургуулийн орчноос шалтгаалах өвчлөл 55 хувиар буурсан байна.

1.2. Олон улсад судлагдсан байдал

ОЛОН УЛСАД ХИЙГДСЭН СУДАЛГААНЫ АЖЛЫН ТАЙЛАНГУУД

The collage contains several key documents:

- Sustainability Article:** "Influence of Air Temperature on School Teachers' Mood and the Perception of Students' Behavior" by Salvador Bello-Vieira, Elena Sala-Clar, Eva Isidro-Zamora, and Miguel Angel Serrano. It discusses how indoor air temperature affects teacher mood and student behavior.
- OECD Report:** "OECD Framework for a Model on the Physical Learning Environment - Revised Edition". It provides a framework for creating effective learning environments.
- School Building Assessment Methods:** A document by Henry Sanoff, AIA, Celen Pasalar, and Mine Hasnas, detailing methods for assessing school buildings.
- Classroom-Pupil Survey:** A form titled "Comfort in classroom-pupil survey" from Southampton School of Engineering, used to gather feedback from students on classroom comfort.

Олон улсын судалгааны ажил

Хүснэгт 2. Олон улсад судлагдсан байдлын хураангуй

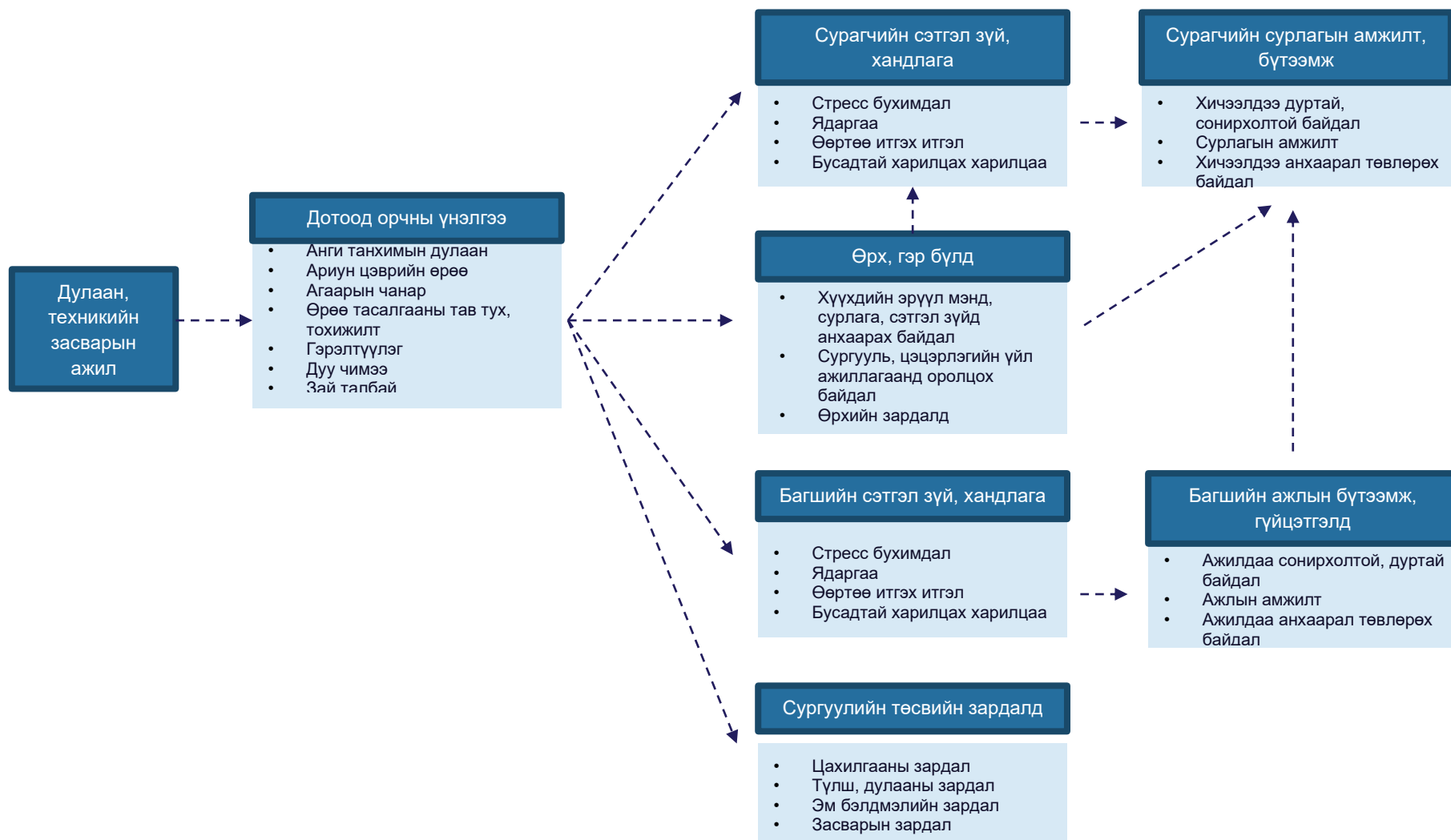
Судлаач №1	OECD
Судалгааны ажлын нэр, он	<i>Learning Environments Evaluation Programme, /LEEP/, 2017</i>
Судалгааны ажлын зорилго	<i>Суралцах орчны үнэлгээний хөтөлбөр (LEEP) дамжуулан сургалтын орчин нь 21-р зууны сурагчид оюутнуудын чадварыг хөгжүүлэхэд шаардлагатай сурган хүмүүжүүлэх арга зүй, үнэлгээ болон зохион байгуулалтын хэлбэрийг хэрхэн үр дүнтэй дэмжих боломжтой вэ гэдгийг харах зорилготой юм. Иймээс LEEP нь хэмжих хэрэгсэл болон анализыг бий болгож, тэр нь сургуулийн удирдлага, судлаачид, бодлого гаргагчид болон бусад хүмүүст боловсролын орон зай ба янз бүрийн технологи зэрэг сургалтын, эрүүл мэндийн, нийгмийн болон сайн сайхны үр дүнг сайжруулж, энэ нь боловсролын нөөцийг хэрхэн илүү үр ашигтай ашиглахад хүргэж байгааг мэдээлэлдэг байна.</i>

Сургуулийн орчныг сайжруулж, дулаан алдагдлыг бууруулснаар сурагчид, тэдгээрийн эцэг эх, багш ажилчдын нийгэм, эдийн засаг, эрүүл мэндэд хэрхэн нөлөөлсөн талаарх суурь судалгаа хийлгэсэн байна. Судлаач нар сургуулийн орчин нь хүүхдэд хэрхэн нөлөөлдөг талаар олон судалгааны ажлуудыг хийж, олон төрлийн арга зүйг боловсруулжээ. Сургууль дулаан алдагдалтай байх нь сурагчдын сурлагын идэвх, эрүүл мэндэд сөргөөр нөлөө үзүүлэх; илүү их эрчим хүч зарцуулах; үүнээс үүдэн тухайн улсын

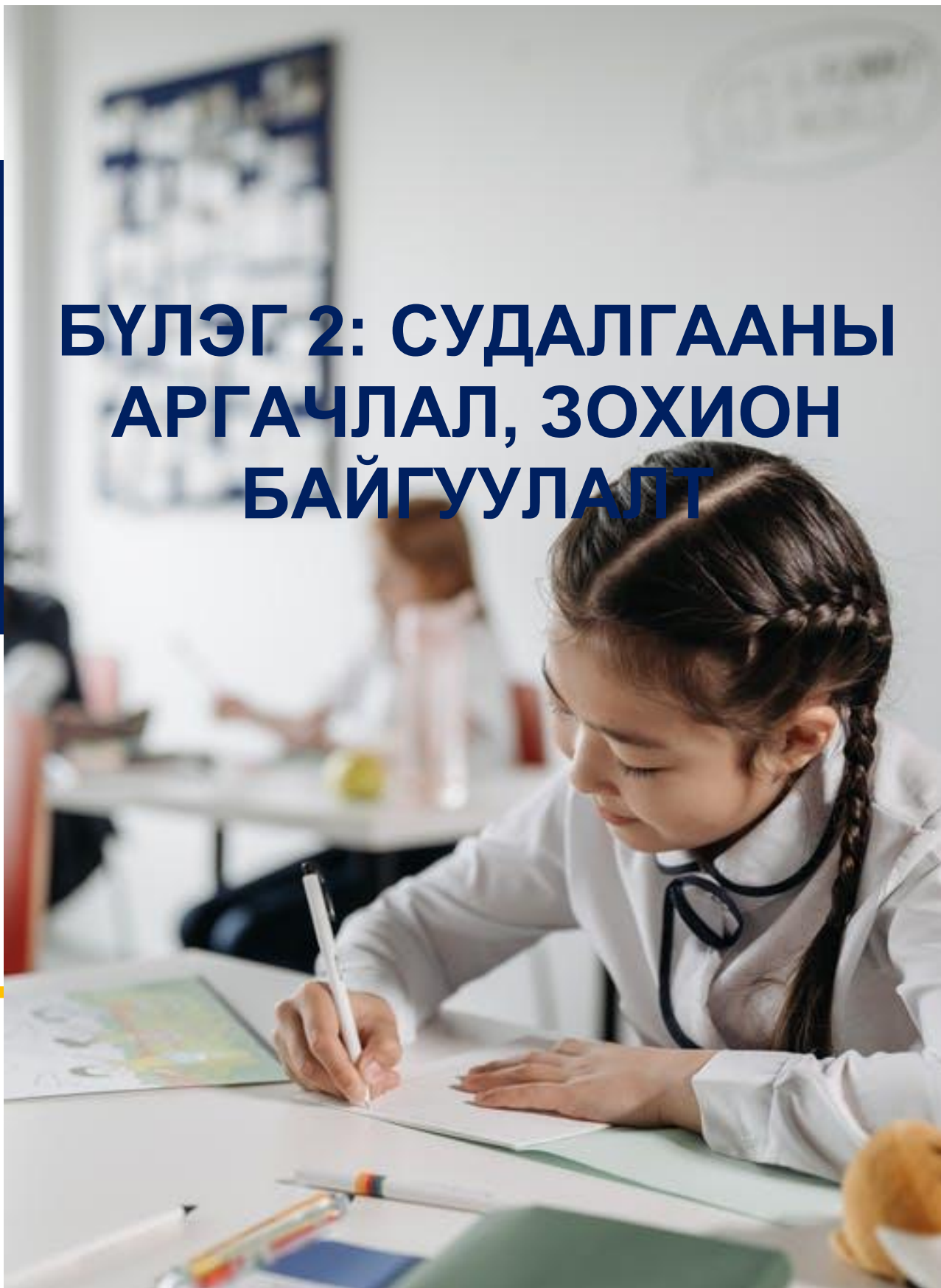
эдийн засгийн өрсөлдөх хүч буурах сөрөг үр дагавартай байна. Олон улсын болон дотоодод хийгдсэн судалгаануудыг уншиж судалснаар бид дараах аргачлалыг зураглалаа. Үүнд, дулаан техникийн засварын ажил нь сургуулийн орчны үнэлгээнд хэрхэн нөлөөлсөн, улмаар сурагч болон эцэг эх, багш нарын сэтгэлзүй хандлага болон сурлага, ажлын бүтээмжид хэрхэн нөлөөлж байгааг хэмжихээр загварчилсан.

Схем 1: Судалгааны загвар

БҮЛЭГ 2: СУДАЛГААНЫ АРГАЧЛАЛ, ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ

II. Судалгааны аргачлал, мэдээлэл цуглуулалтын зохион байгуулалт

2.1. Судалгааны аргачлал

“Монгол дахь барилга байгууламжийн эрчим хүчний үр ашгийг нэмэгдүүлэх нь” үнэлгээний судалгааг дараах гурван судалгааны арга зүйг ашиглан хийж гүйцэтгэлээ. Үүнд:

а. Хоёрдогч мэдээллийн шинжилгээ: Олон улсад болон дотоодод судлагдсан байдал болон үнэлгээний загвар, аргачлалыг судлав. Мөн нээлттэй эх сурвалжууд дахь өрхийн эдийн засгийн статистик мэдээллүүд дээр анализ хийв.

б. Чанарын судалгаа: Сургууль, цэцэрлэгийн удирдлагатай чанарын судалгааны аргачлалын дагуу гүнзгийрүүлсэн ярилцлага хийсэн. Тус ярилцлагын хүрээнд төсөл хэрэгжсэнээр гарсан өөрчлөлт, тулгамдаж буй асуудал, бэрхшээл, сайжруулах боломж, өнөөгийн нөхцөл байдлын талаар нарийвчлан судалсан. Мөн чанарын судалгааг төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургуулийн 7-12 дугаар ангийн сурагчид болон эцэг, эхтэй онлайн фокус бүлгийн ярилцлагын аргыг ашиглан хийж гүйцэтгэсэн.

с. Тоон судалгаа: Тоон судалгааг төсөлд хамрагдсан 5 сургуулийн 7-12 дугаар ангийн сурагчид мөн төсөлд хамрагдаагүй 2 сургуулийн 7-12 дугаар ангийн сурагчид болон 1-6 дугаар ангийн сурагчдын эцэг, эхчүүдийг хамруулан хийж гүйцэтгэсэн. Тоон судалгааны

мэдээлэл цуглуулалтыг хийхдээ таблет ашиглан нүүр тулсан ярилцлагын аргаар /CAPI/ сургуулийн орчинд судалгаа авсан.

2.2. Судалгааны хамрах хүрээ

“Монгол дахь барилга

Зураг 1. Таблет ашиглан судалгаа авах процесс

байгууламжийн эрчим хүчний үр ашгийг нэмэгдүүлэх нь” төслийн хүрээнд хамрагдсан 18 сургууль, цэцэрлэг, төсөлд хамрагдаагүй 3 сургуулийн суралцагчид болон эцэг эхчүүд, багш, удирдлагаас тоон судалгаа авч нийгэм, эдийн засаг, эрүүл мэндийн нөлөөллийг үнэлнэ.

Зураг 2. Судалгааны хамрах хүрээ, тоогоор

Тоон судалгааны түүвэрлэлт, сургууль цэцэрлэг бүрээр

“Монгол дахь барилга байгууламжийн эрчим хүчний үр ашгийг нэмэгдүүлэх нь” төслийн хүрээнд СХД-т 11 сургууль,

цэцэрлэг; БЗД-т 7 сургууль, цэцэрлэг; НД-т 1 цэцэрлэгийн барилгын дулаан техникийн засвар хийжээ.

Зураг 3 Төсөл хамрагдсан сургууль цэцэрлэгийн нийлбэр тоо, дүүргээр

БЗД-т байрлалтай 3 сургууль, 4 цэцэрлэгийн барилгын дулаан техникийг засварлажээ.

Зураг 4. БЗД-ээс төсөлд хамрагдсан сургууль, цэцэрлэг

БЗД-ийн 53-р сургууль	53
БЗД-ийн 55-р сургууль	41
БЗД-ийн 88-р сургууль	38
БЗД-ийн 115-р цэцэрлэг	30
БЗД-ийн 147-р цэцэрлэг	30
БЗД-ийн 62-р цэцэрлэг	20
БЗД-ийн 63-р цэцэрлэг	15

СХД-т байрлалтай 2 сургууль, 9 цэцэрлэгийн барилгын дулаан техникийг засварлажээ.

Зураг 5 СХД-ээс төсөлд хамрагдсан сургууль, цэцэрлэг

СХД-ийн 74-р сургууль	39
СХД-ийн 65-р сургууль	53
СХД-ийн 127-р цэцэрлэг	22
СХД-ийн 148-р цэцэрлэг	12
СХД-ийн 158-р цэцэрлэг	16
СХД-ийн 79-р цэцэрлэг	12
СХД-ийн 80-р цэцэрлэг	21
СХД-ийн 81-р цэцэрлэг	16
СХД-ийн 90-р цэцэрлэг	10
СХД-ийн 91-р цэцэрлэг	24

Бид төсөлд хамрагдаагүй сургууль цэцэрлэгийг сонгохдоо төсөлд хамрагдсан сургууль цэцэрлэгүүдтэй байршил, хүүхдийн тоо, ашиглалтад орсон он зэргийн хувьд ойролцоо нөхцөл бүхий сургууль цэцэрлэгүүдийг сонгосон. Тухайлбал: БЗД-н Амгалан цогцолбор сургууль, 32 дугаар цэцэрлэг, СХД-н 42 дугаар сургууль, 84 дүгээр цэцэрлэгийг сонгож тус сургуулиудын сурагчид, тэдгээрийн эцэг эхчүүд, багш ажилчдыг судалгаанд хамрууллаа.

Зураг 6. Төсөлд хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэг

БЗД-ийн Амгалан цогцолбор	54
СХД-ийн 42-р сургууль	54
СХД-ийн 84-р цэцэрлэг	32
БЗД-ийн 32-р цэцэрлэг	52

2.3. Мэдээлэл цуглуулалт болон хэрэгжилт

Судалгааны ажлыг амжилттай гүйцэтгэхийн тулд дараах ажлуудыг шат дараатайгаар төлөвлөн хэрэгжүүлсэн. Үүнд:

- Судалгааны мэдээлэл цуглуулалтын бэлтгэл ажлыг хангах
- Судалгааны мэдээлэл цуглуулалтыг зохион байгуулах

- c. Мэдээлэл цуглуулалтын чанарт хяналт тавих
- d. Мэдээллийн сан үүсгэх
- e. Судалгааны үр дүнгийн тайлан боловсруулах

Хэрэгжүүлсэн үйл ажиллагаа бүрийг дэд бүлгүүдээр дэлгэрүүлэн авч үзье.

2.3.1. Судалгааны бэлтгэл ажлыг хангасан байдал

Бэлтгэл ажлын хүрээнд мэдээлэл оруулах программ бэлдэх, ярилцлага авагчдыг сургах, ажлуудыг хийж гүйцэтгэв.

- a. Мэдээлэл оруулах программ бэлдэх: Судалгааны мэдээлэл цуглуулах ажилд АНУ-ын Тооллогын товчооны боловсруулан гаргасан CSPPro программын 7.7 хувилбарыг ашигласан. Цэцэрлэгийн болон 1-6 дугаар ангийн сурагчдын эцэг эхийг хамруулах тоон судалгааны асуулга, 7-12 дугаар сурагчдыг хамруулах тоон судалгааны асуулга, багш нарыг хамруулсан тоон судалгааны асуулга тус бүрд мэдээлэл оруулах программыг бэлтгэсэн болно.
- b. Мэдээлэл цуглуулалтын багийн хүний нөөцийн бүрдүүлэлт, сургалт: Судалгааны мэдээлэл цуглуулалтад ажиллах ярилцлага авагч нарыг сургаж, дадлагажуулах сургалтыг 2022 оны 2 сарын 25-ны өдөр 20 судлаачийн бүрэлдэхүүнтэйгээр зохион байгуулсан. Ярилцлага авагч бүр тухайн судалгааны ажлын зорилго, ач холбогдол, мэдээлэл цуглуулалтын зохион

байгуулалт, асуулга дахь нэр томъёо, асуулгыг хэрхэн бөглөх талаар сайтар ойлголттой байх нь судалгааны үр дүнд чухал ач холбогдолтой. Иймээс судалгааны багийн удирдагч, судалгааны менежер, мэдээлэл цуглуулах баг, мэдээлэл цуглуулалтын хяналтын ажилчдыг хамруулсан сургалт зохион байгуулсан.

Сургалтыг дараах агуулгын хүрээнд зохион байгуулав. Үүнд:

- a. Төслийн танилцуулга
- b. Судалгааны зорилго, ач холбогдол
- c. Судалгааны аргачлал, зохион байгуулалт
- d. Судалгааны асуулгын танилцуулга
- e. Судлаачдын аюулгүй ажиллагааны заавар, зөвлөмж

Зураг 7. Сургалтын үйл ажиллагаа

Зураг 8. Бэлтгэсэн программын харагдах байдал

Сайн байна уу? Намайг “.....” гэдэг. Би “Эм Эм Си Жи” үндэсний судалгааны компаниас явж байна. Бид энэ удаад “**Монгол дахь барилга байгууламжийн эрчим хүчний үр ашгийг дээшлүүлэх нь**” төсөлд хамрагдсан 18 сургууль, цэцэрлэгийн болон хамрагдаагүй 4 сургууль цэцэрлэгийн дулаан техникийн засвар шинэчлэлтийн ажлын нийгэм, эдийн засгийн үр ашгийг тодорхойлох судалгааны мэдээлэл цуглуулах ажлыг хийж гүйцэтгэж байна.

ЯРИЛЦАГА ҮРГЭЛЖЛЭХ ХУГАЦАА: Ярилцлага ойролцоогоор 15 минут орчим үргэлжилнэ. Таны хариултыг зөв, буруу гэж шүүхгүй учир та санаа зоволгүйгээр чөлөөтэй ярилцаарай.

БАТЛАМЖ: Таны зөвшөөрөлгүйгээр таныг таних ямар нэгэн мэдээллийг тайландаа оруулахгүй гэдгийг “Хувь хүний нууцын тухай Монгол Улсын хууль”-ийн 5 дугаар зүйлийн 4-т заасны дагуу баталж байна.

СУДЛААЧИЙН КОДЫГ ТЭМДЭГЛЭХ

2.4. Мэдээлэл цуглуулалтын зохион байгуулалт

Судалгааны мэдээлэл цуглуулалтыг 2022 оны 2 дугаар сарын 28-аас 3 дугаар сарын 14 хүртэлх хугацаанд хийж гүйцэтгэлээ. Судалгааны мэдээлэл цуглуулалтын зохион байгуулахдаа урьдчилан сургууль, цэцэрлэгийн удирдлагууд руу судалгаа авах тухай албан бичиг хүргүүлж мэдэгдсэн.

Ярилцлага нар зорилтот төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэг дээр очиж сургуулийн орчинд багш, сурагчид, эцэг эхчүүдтэй нүүр тулсан ярилцлагын аргаар судалгааны мэдээллийг цуглуулсан.

2.5. Мэдээлэл цуглуулалтын чанарын хяналт

Мэдээлэл цуглуулалтын чанарыг шалгах ажлыг дараах 2 төрлөөр зохион байгууллаа. Үүнд:

а. Ярилцлага авагч нар өөрсдийн ажилдаа хийх чанарын хяналт: Судлаач нар ярилцлага бүрийн төгсгөлд асуулгыг бүрэн зөв бөглөсөн эсэхийг ярилцлага дууссан даруйд нь шалгасан. Түүнчлэн

ярилцлага авагч нар мэдээлэл цуглуулалтын хяналтын ажилтанд судалгааны өгөгдлөө хүлээлгэн өгөхийн өмнө өгөгдлийг хянаж, үг, үсгийн болон логикийн алдааг дахин хянасан.

б. Мэдээлэл цуглуулалтын хяналтын багийн чанарын хяналт:

Мэдээлэл цуглуулалтын хяналтын ажилтан ярилцлага авагч нараас өгөгдлийг хүлээн авч, асуулгыг бүрэн алдаагүй бөглөсөн эсэхийг шалгасан. Ярилцлага авагч нарын судалгааны асуулгыг үнэн зөв, судалгаанд оролцогчид ойлгомжтой асууж байгаа эсэхийг шалгах зорилгоор ярилцлагын явцад дуу хураагуур ажиллуулан хийсэн бичлэгүүдийг хяналтын ажилтнууд түүвэрлэн сонсож шаардлага хангаагүй судалгаануудыг өгөгдлөөс устгасан.

с. Судалгааны мэдээлэл цуглуулалтын байдалд эргэн хяналт тавих (Back-checking):

Судалгааны хяналтын багийн ахлагчид судлаачдын тухайн өдөр авсан судалгаа бүрээс түүвэрлэн судалгаанд оролцогчид руу залгаж зарим зүйлүүдийг тодруулдаг.

Мэдээлэл цуглуулалтын чанарт хяналт тавихдаа бид ISO 20252:2019 стандартыг мөрдлөг болгон ажилладаг.

Мэдээлэл цуглуулалтын чанарын хяналтын явцад ярилцлага авагч нар ямарваа нэг алдаа гаргах зэрэгт алдааны протокол хөтөлж, ярилцлага авагч нарт шаардлага тавин ажиллав.

2.6. Мэдээллийн сан үүсгэх, тайлан боловсруулалт

Судалгааны мэдээллийн санг Америкийн Тооллогын Товчооноос хөгжүүлсэн CSPro программын сүүлийн шинэчилсэн хувилбарыг ашиглаж үүсгэсэн. Тоон судалгааны өгөгдлийг IBM SPSS Statistics 25 программ руу хөрвүүлж судалгааны тайланд шаардлагатай үр дүнгүүдийг бэлтгэсэн.

Зураг 9. SPSS датаны харагдах байдал

DUUREG	S2_SURGUULIN_NER	S3_ANGI	S4
Баянзүрх дүүрэг	БЗД-ийн 147-р цэцэрлэг	Ахлах бүлэг	Ээж
Сонгинохайрха...	СХД-ийн 80-р цэцэрлэг	Дунд бүлэг	Ээж
Баянзүрх дүүрэг	БЗД-ийн 147-р цэцэрлэг	Дунд бүлэг	Ээж
Баянзүрх дүүрэг	БЗД-ийн 32-р цэцэрлэг /Төсөлд хамрагдаагүй	Дунд бүлэг	Ээж
Баянзүрх дүүрэг	БЗД-ийн 63-р цэцэрлэг	Бэлтгэл бүлэг	Ээж
Баянзүрх дүүрэг	БЗД-ийн 115-р цэцэрлэг	Дунд бүлэг	Ээж
Сонгинохайрха...	СХД-ийн 84-р цэцэрлэг /Төсөлд хамрагдаагүй/	Ахлах бүлэг	Ээж
Баянзүрх дүүрэг	БЗД-ийн 53-р сургууль	5-р анги	Аав
Баянзүрх дүүрэг	БЗД-ийн 115-р цэцэрлэг	Бэлтгэл бүлэг	Аав
Сонгинохайрха...	СХД-ийн 127-р цэцэрлэг	Бэлтгэл бүлэг	Аав
Сонгинохайрха...	СХД-ийн 80-р цэцэрлэг	Ахлах бүлэг	Ээж
Баянзүрх дүүрэг	БЗД-ийн 32-р цэцэрлэг /Төсөлд хамрагдаагүй	Бэлтгэл бүлэг	Ээж
Сонгинохайрха...	СХД-ийн 90-р цэцэрлэг	Ахлах бүлэг	Аав
Баянзүрх дүүрэг	БЗД-ийн 62-р цэцэрлэг	Ахлах бүлэг	Ээж
Баянзүрх дүүрэг	БЗД-ийн 55-р сургууль	6-р анги	Аав
Баянзүрх дүүрэг	БЗД-ийн 62-р цэцэрлэг	Дунд бүлэг	Ээж
Сонгинохайрха...	СХД-ийн 80-р цэцэрлэг	Бага бүлэг	Ээж
Сонгинохайрха...	СХД-ийн 81-р цэцэрлэг	Дунд бүлэг	Ээж
Баянзүрх дүүрэг	БЗД-ийн 62-р цэцэрлэг	Бага бүлэг	Аав

2512,52	2512,52	2513	28%	703,04
2703,14	2703,14	2703	37%	1000,11
2803,32	2803,32	2803	15%	420,45
2926,21	2926,21	2926	15%	438,90
2850,07	2850,07	2850	32%	912,00
2822,23	2822,23	2822	37%	1044,14
2819,34	2819,34	2819	22%	648,37
2512,52	2512,52	2513		03,64
2703,14	2703,14	2703		0,11
2803,32	2803,32	2803		45
2926,21	2926,21	2926		90
2850,07	2850,07	2850		00
2822,23	2822,23	2822		14,14

БҮЛЭГ 3: СУРГУУЛЬ, ЦЭЦЭРЛЭГИЙН ДУЛААН ТЕХНИКИЙН ИХ ЗАСВАР

III. Сургууль, цэцэрлэгийн дулаан техникийн их засварын ажлын хүрээнд хэрэгжүүлсэн ажлууд

3.1. Сургууль, цэцэрлэгийн их засварын хөрөнгө оруулалтын бүртгэлийн систем

Швейцарын хөгжлийн агентлаг, ХБНГУ-ын Холбооны эдийн засаг, хөгжлийн яамны санхүүжилтээр Нийслэлийн засаг даргын тамгын газар, Германы олон улсын хамтын ажиллагааны нийгэмлэг (GIZ)-ээс хамтран хэрэгжүүлж буй “Монгол дахь барилга байгууламжийн эрчим хүчний үр ашгийг дээшлүүлэх нь” төсөл нь дулаан алдагдлыг багасгаж, эрчим хүчний үр ашгийг дээшлүүлэх зорилгын хүрээнд 2018-2021 онд Нийслэлийн 13 цэцэрлэг, 5 сургуульд дулаан, техникийн засвар шинэчлэлтийн ажил хийгдсэн. Уг ажлын хүрээнд төсвийн болон гадаадын зээл, буцалтгүй тусламжийн хөрөнгө оруулалтаар нийслэлд хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж буй боловсролын салбарын их засварын цахим бүртгэлийн системийн талаар ямар сэтгэгдэлтэй байгааг сургууль, цэцэрлэгийн удирдлагуудаас тодрууллаа. Ингэхэд сургууль, цэцэрлэгийн удирдлагууд уг цахим системийг тун үр өгөөжтэй ажил болсон гэж үнэлж байна. Тухайлбал, хэрэглэхэд хялбар, ойлгомжтой, тэгш хүртээмжийг олгосон, ил тод нээлттэй, цэгцтэй, шударга үнэлгээний аргачлал болсон гэж үзэж байна. Сайжруулах саналд сургууль, цэцэрлэгийн бүх асуудлыг цогцоор нь шийдвэрлэх тал дээр учир дутагдалтай байгаа тухай дурдаж байна. Жишээлбэл, дулаалгын засварын ажил хийгдсэн ч сантехник, агааржуулалтын систем, цахилгааны асуудлаа шийдвэрлэж чадаагүй

сургууль, цэцэрлэгүүд олон байна. Энэ нь төсөв мөнгийг олон цэцэрлэг, сургуульд хуваарилах зорилгоор нэг сургууль, цэцэрлэгүүдэд бага багаар санхүүжилт олгож байгаа холбоотой болов уу гэж тайлбарлаж байна.

Мөн хөрөнгө оруулалтын шийдвэр хэрхэн гарсан тухай мэдээллийг буцаж мэдээлэх, эргэх холбоотой ажиллах тал дээр илүү сайжруулах хэрэгтэй гэсэн санал гарлаа.

3.2. Удирдлага, багш, эцэг эхийн оролцоот хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ

Цэцэрлэг, сургуулийн барилга, байгууламжийн их засварын ажлын гүйцэтгэлд удирдлага, багш, эцэг эхийн оролцоо, хамтын ажиллагааг нэмэгдүүлэх зорилгын хүрээнд “Эцэг эхийн оролцоот үр дүнд суурилсан хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ”-ний ажлыг хийж гүйцэтгэсэн байна. Уг хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ нь их засварын ажилд хэрхэн нөлөөлсөн талаар сургууль, цэцэрлэгийн удирдлагуудаас тодруулав. Төсөл хэрэгжсэн сургууль, цэцэрлэгүүдэд эцэг эхийн оролцоот үр дүнд суурилсан хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний “Хяналтын баг”-ийн идэвх, зохион байгуулалт нь барилгын их засварын ажил үр дүнтэй хэрэгжиж дуусахад илэрхий нөлөөлсөн байгаа нь ярилцлагаас ажиглагдаж байна. Тухайлбал, хяналтын баг барилгын ажлын гүйцэтгэлд хөндлөнгийн хяналт тавьж, гүйцэтгэгч байгууллагад шаардлага тавьж идэвхтэй ажилласнаар барилгын их засварын ажил ямарваа нэгэн асуудал багатай дуусаж байна. Барилгын их засварын ажилд асуудал тулгарвал тухай бүрд нь сануулах, санал хүсэлтээ холбогдох газарт нь мэдэгдэж асуудлыг

шийдвэрлүүлснээр төслийн үр дүнг нэмэгдүүлжээ. Жишээлбэл, эцэг эх болон багш нарын хамтарсан баг барилгын материалын чанар, сонголт зэрэгт хяналт хийж ашиглалтын инженертэй хамтран ажилласнаар барилгын засварын гүйцэтгэл чанартай хийгдэхэд нөлөөлж чадсан гэж үзэж байна. Зарим хамтарсан багууд хяналтын хуваарь гарган сар болгон багийн гишүүдэд тайлан танилцуулах байдлаар ажиллажээ. Гэтэл зарим сургууль, цэцэрлэгийн эцэг эх барилгын ажил зуны улиралд хэрэгжсэн тул хангалттай сайн хяналт тавьж чадаагүй байна.

3.3. Засвар, шинэчлэлтийн ажлын гүйцэтгэл

Төсөлд хамрагдсан сургууль, цэцэрлэгийн барилгын засварын ажлын чанарт эцэг эхийн оролцоо, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээнээс гадна гүйцэтгэгч байгууллага, хөрөнгө оруулалтын хэмжээ зэрэг өөр бусад хүчин зүйлс нөлөөлж байна.

Чанартай хийгдсэн ажлууд буюу сэтгэл ханамжтай ажлуудад:

- Гадна фасад;
- Цонхны дулаалга /Вакум цонх/;
- Сантехник, дулааны шугам;
- Шал, хундамын дулаалга гэх мэт хийгдсэн ажлуудад ерөнхийдөө сэтгэл ханамж өндөр байна.

Чанаргүй хийгдсэн ажлуудад гүйцэтгэгч байгууллагаас хамаарах хүчин зүйлс түлхүү орж байна. Жишээлбэл:

- Дээврийн засварын ажил хангалтгүй;
- Цонхны амлагаа зөрсөн, хэмжээ алдагдалтай;
- Дотоод заслын ажил хангалтгүй;

- Барилгын засварын ажил хугацаандаа дуусаагүй;
- Гүйцэтгэгч байгууллагын хүн хүч дутмаг, мэргэжлийн бус /Барилгын ажлын явцад гэрээт ажилтан хайх, ажилтнууд согтууруулах ундаа хэрэглэсэн байх, мэргэжлийн бус хүн ажиллуулах гэх мэт/;
- Хангалттай төсөв мөнгөгүй, ингэснээр барилгын материалаа худалдан авах, цалингаа тавих зэрэгт асуудал тулгарах гэх мэт асуудлуудыг дурдаж байна.

Судалгаанд хамрагдсан удирдлагуудын зүгээс хамгийн түгээмэл хэлж буй санал нь гүйцэтгэгч байгууллагын чанарыг сайжруулах, тендер шалгаруулалтыг илүү сайжруулах, гүйцэтгэгч байгууллагууд нэг чанарын стандарттай болохыг хүсэж байна.

3.4. Төсөл хэрэгжсэн дүүргүүдийн тоон үзүүлэлт¹

“Монгол дахь барилга байгууламжийн эрчим хүчний үр ашгийг дээшлүүлэх нь” төслийн хүрээнд БЗД, СХД, Налайх дүүрэгт нийт 18 цэцэрлэг, сургуулиудад барилгын засварын ажил хийгдсэн байна. эдгээр дүүргүүдийн суурь нөхцөл байдлыг тоон үзүүлэлтүүдээр харуулж байна.

БЗД, СХД нь Улаанбаатар хотын хамгийн их хүн амтай буюу нийт хүн амын 47.1 хувь, нийт өрхийн 48.2 хувь оршин сууж байна. Эдгээр дүүргүүдэд төрөлтийн тоо 46.7 хувийг эзэлж байна. Налайх дүүрэгт нийт хүн ам, өрхийн 2.5 хувь бүртгэлтэй байна. Эрүүл мэндийн шалгуур үзүүлэлтүүдэд тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшин 39 хувь, халдварт өвчнөөр өвчлөгчдийн 42 хувийг БЗД, СХД, Налайх дүүрэг эзэлж байна. Боловсролын салбарын үзүүлэлтүүдэд СӨБ -д суралцагчдын тооны 46.7 хувь, ЕБС-д суралцагчдын 44.8 хувийг эдгээр 3 дүүрэг эзэлж байна.

Агаарын бохирдлын түвшнээр СХД орчим бүс нутаг хамгийн их бохирдолтой буюу Нүүрстөрөгчийн дутуу исэл СО -ын 2017-2022 оны хоёр дугаар сарын дундаж хэмжээ 3.58, тоос РМ 2.5 -ийн дундаж хэмжээ 0.12 ([Хавсралт](#)) байна.

Хүн амын тоо, эрүүл мэндийн үзүүлэлт, боловсрол, агаарын чанарын үзүүлэлтүүдээр БЗД, СХД нь хамгийн өндөр байгаа бөгөөд уг төсөл нь

нийслэлийн хүн амын 50 орчим хувьд хүрч байна.

Төсөл хэрэгжсэн дүүргүүдийн статистик мэдээлэл /БЗД, СХД, НД/

ХҮН АМ ЗҮЙН СТАТИСТИК

764,361 (49.6%)

Өрхийн тоо, 2020

210,311 (50.7%)

Төрөлтийн тоо, 2021

16,661 (49.3%)

ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН СТАТИСТИК

Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдэл, 2020

206 (39.0%)

Халдварт өвчнөөр өвчлөгчдийн тоо, 2020

7,986 (42.0%)

БОЛОВСРОЛЫН СТАТИСТИК

СӨБ-д суралцагчдын тоо, 2021-2022

52,115 (46.7%)

ЕБС-д суралцагчдын тоо, 2021-2022

142,804

% - (Нийслэлийн дүнд эзлэх хувь)

¹ УСХ, www.1212.mn

Төсөл хэрэгжсэн 18 сургууль, цэцэрлэгүүдийн хамран сургах тойргийн статистикуудыг харуулж байна. Төсөл хэрэгжсэн СӨБ-ийн хамран сургах тойрогт 66,285 өрх (нийслэлийн нийт өрхийн 16.0%), 0-5 насны 23,347 хүүхэд оршин сууж байна. Төсөлд хамрагдсан цэцэрлэгийн нийт суралцагчдын тоо 2020-2021 оны хичээлийн жилд² 5,477 бөгөөд энэ нь нийслэлийн нийт цэцэрлэгийн хүүхдийн 4.9 хувийг эзэлж байна. Төсөлд хамрагдсан цэцэрлэгийн нийт ажиллагчдын тоо 1,012 байна.

Төсөлд хамрагдсан 5 сургуулийн хамран сургах тойргийн статистикийн хувьд 36,089 өрх (нийслэлийн нийт өрхийн 8.7%), 6-18 насны 28,117 хүүхэд амьдарч байна. Төсөлд хамрагдсан 5 сургуулийн нийт суралцагчдын тоо 2020-2021 оны хичээлийн жилд³ 9,000 байсан бөгөөд 2021-2022 оны хичээлийн жилд энэ тоо өссөн дүнтэй байгаа.

Төсөл хэрэгжсэн дүүргүүдийн хамран сургах тойргийн статистик мэдээлэл /БЗД, СХД, НД/

СӨБ-ИЙН СТАТИСТИК

Өрхийн тоо, 2020

66,285 (16.0%)

0-5 насны хүүхдийн тоо, 2021

23,347

Төсөлд хамрагдсан цэцэрлэгийн нийт суралцагчдын тоо, 2020-2021

5,477 (4.9%)

Төсөлд хамрагдсан цэцэрлэгийн нийт ажиллагчдын тоо, 2020-2021

1,012

ЕБС-ИЙН СТАТИСТИК

Өрхийн тоо, 2020

36,089 (8.7%)

6-18 насны хүүхдийн тоо, 2021

28,117

Төсөлд хамрагдсан сургуулийн нийт суралцагчдын тоо, 2020-2021

9,000 (2.8%)

Төсөлд хамрагдсан цэцэрлэгийн нийт ажиллагчдын тоо, 2020-2021

418

% - (Нийслэлийн дүнд эзлэх хувь)

² БШУЯ, СӨБ-ийн статистик, 2020-2021

³ БШУЯ, ЕБС-ийн статистик, 2020-2021

БҮЛЭГ 4. ҮНЭЛГЭЭНИЙ ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ҮР ДҮН

IV. Хамаарлын шинжилгээний үр дүн

Судалгааны хүрээнд хүчин зүйлсийн хамаарлын шинжилгээгээр судалгааны үнэлгээний үзүүлэлтүүдийг дараах бүлэг хувьсагчуудад ангилж байна. Уг ангиллыг Scale Reliability test, Factor analysis дээр суурилан хийж гүйцэтгэсэн болно. Бүлэг хувьсагч тус бүрд хамаарч буй шалгуур үзүүлэлтүүдийг доор харуулж байна.

Хүснэгт 3: Үнэлгээний хувьсагчид, түүнд хамаарах үзүүлэлтүүд

Дотоод орчны сэтгэл ханамж (Indoor Environment Satisfaction)	Pearson Correlation
Cronbach's Alpha ⁴	0.871
1. Орчны тав тух	77%
2. Ариун цэврийн өрөө	73%
3. Зай талбай	70%
4. Агаарын чанар	70%
5. Гэрэлтүүлэг	67%
6. Орчны температур, өвлийн улиралд	66%
7. Анги танхимын доторх тохижилт	65%
8. Орчны температур, яг одоо	61%
9. Доторх дуу чимээ	61%
10. Орчны температур, зуны улиралд	59%
Сурлагын идэвх (Performance)	Pearson Correlation
Cronbach's Alpha	0.737
1. Анхаарал төвлөрөх байдал	84%
2. Сурлагын дүн	83%
3. Хичээлдээ сонирхолтой, дуртай байдал	76%
Зан төлөв, сэтгэл зүй (Behaviour)	Pearson Correlation
Cronbach's Alpha	0.723
1. Сэтгэл санааны байдал /стресс/	76%
2. Ядаргаанд орох байдал	75%
3. Өөртөө итгэлтэй байдал	63%

4. Хүүхдүүд, багш нартай харилцах байдал	55%
5. Эрүүл мэндийн байдал	50%
6. Сургуулийн орчноос ичих байдал	49%
7. Сургууль, цэцэрлэг дээрээ аюулгүй санагдах байдал	48%
8. Гэр бүлийн гишүүдтэй харилцах байдал	43%
Эцэг эхийн анхаарал, халамж (Parents_attention)	Pearson Correlation
Cronbach's Alpha	0.73
1. Хүүхдийн эрүүл мэндэд	69%
2. Хүүхдийн сэтгэл санааны байдалд	77%
3. Хүүхдийн сурлага, хичээлийн дүнд	77%
4. Сургуулийн үйл ажиллагаанд оролцох байдал	76%

Дотоод орчны үзүүлэлтүүдээс орчны тав тух, ариун цэврийн өрөө, зай талбай, агаарын чанар, гэрэлтүүлэг, агаарын хэм зэрэг үзүүлэлтүүд өндөр нөлөөтэй байна.

Сурлагын идэвхийн шалгуур үзүүлэлтүүдэд хүүхдийн анхаарал төвлөрөх байдал, сурлагын дүн, хичээлдээ дуртай байдал багтаж байна. Зан төлөв, эрүүл мэндэд стресс, ядаргаа, өөртөө итгэлтэй байдал, бусадтай харилцах байдал, эрүүл мэндийн байдал илүү өндөр нөлөөтэй байна.

Дээрх бүлэг хувьсагчдын хоорондын хамаарлын шинжилгээг SmartPLS-SEM model ашиглан үнэлсэн. Үүний үр дүнг дараах дэд бүлгүүдэд танилцуулж байна.

⁴ Cronbach' Alpha – 0.70-оос дээш байх ёстой

4.1. Цэцэрлэгийн хүүхдэд үзүүлсэн нөлөө

Цэцэрлэгийн дулаан техникийн засварын ажил хийгдсэнээр цэцэрлэгийн орчин, хүүхдийн сэтгэл зүй, зан төлөв, сурлага, эцэг эхийн оролцоо зэрэгт хэрхэн нөлөөлснийг SmarPLS-SEM model ашиглан үнэллээ. Ингэхэд шууд болон шууд бус хамаарал илэрснийг дараах хүснэгтэд танилцуулж байна.

4.1.1. Дулаан техникийн засварын ажлын нөлөө

Дулаан техникийн засварын ажил хийгдсэнээр дотоод орчны сэтгэл ханамжид 37%, дотоод орчны температурт 36% -иар шууд нөлөө үзүүлжээ. Дулаан техникийн засварын ажил хийгдэж дотоод орчин нөхцөл 36-37 хувиар сайжирсан байна. Ингэснээр хүүхдийн сэтгэл зүй, өвчлөл, сурлага, эцэг эхийн хандлагад дам нөлөө үзүүлсэн байна. Тодруулбал, хүүхдийн сэтгэлзүй зан төлөвт 31%, өвчлөлд -14%, эцэг эхийн анхаарал, халамж 16%, сурагчийн сурлагын идэвхэд 20% -иар нөлөөлжээ. Дулаан техникийн засварын ажил болон дотоод орчны температурын дам нөлөөлөл адил хэмжээтэй байна.

Зураг 10: Дулаан техникийн засварын ажлын шууд болон шууд бус нөлөө, цэцэрлэгийн орчинд

4.1.2. Дотоод орчны нөлөө

Дулаан техникийн засварын ажил хийгдсэнээр дотоод орчны температурын үнэлгээ 36 хувиар нь өссөн. Ингэснээр дотоод орчны үнэлгээ 56 хувиар өссөн. Дотоод орчны нөхцөл байдал сайжирснаар өвчлөл 26 хувиар буурчээ. Дотоод орчин сайжрах нь эцэг эхийн анхаарал халамж, эцэг эхийн оролцоог 28 хувиар нэмэгдүүлж байна.

4.1.3. Сэтгэлзүй, зан төлөв ба сурлагын идэвх хоорондын хамаарал

Үнэлгээний загвараас харахад дотоод орчны нөхцөл байдал, өвчлөл, эцэг эхийн анхаарал халамж нь хүүхдийн сэтгэлзүйд шууд нөлөө үзүүлэх ба ингэснээр сурлагын идэвхэд дам нөлөө үзүүлж байна. Хүүхдийн сэтгэл зүй, зан төлөв нь сурлагын идэвх гэсэн үзүүлэлттэй 63 хувийн хамааралтай байна. Өөрөөр хэлбэл, хүүхдийн сурлагын идэвх, амжилтыг өндөр байлгахын тулд сэтгэл зүйг нь тайван тогтуун, өөдрөг, эерэг байлгах хэрэгтэй. Ингэхийн тулд орчны нөлөө хүчтэй байгаа нь үнэлгээний үр дүнгээс тодорхой харагдаж байна.

ДУЛААН ТЕХНИКИЙН ЗАСВАРЫН АЖЛЫН ҮЗҮҮЛСЭН НӨЛӨӨ, ЦЭЦЭРЛЭГТ

ШУУД НӨЛӨӨ

Дотоод орчны температур

+36%

Дотоод орчны үнэлгээ

+37%

ДАМ НӨЛӨӨ

Зан төлөв, сэтгэл зүй

+31%

Өвчлөл

-14%

Сурлагын идэвхи

+20%

Эцэг эхийн анхаарал, халамж

+16%

Хүснэгт 4: Дулаан техникийн засварын ажлын шууд нөлөө, цэцэрлэгийн орчинд

ШУУД ХАМААРАЛ	Original Sample (O)	Standard Deviation (STDEV)	T Statistics (O/STDEV)	P Values ⁵
Thermo-Technical Refurbishment -> Class_Environment_Satisfaction	37%	5%	7.841	0.000
Thermo-Technical Refurbishment -> Inside Temperature	36%	5%	6.802	0.000
Inside Temperature -> Class_Environment_Satisfaction	56%	5%	11.628	0.000
Class_Environment_Satisfaction -> Illness	-26%	6%	4.187	0.000
Class_Environment_Satisfaction -> Parents Attention	28%	5%	5.367	0.000
Class_Environment_Satisfaction -> Behaviour	43%	6%	7.761	0.000
Illness -> Behaviour	-16%	5%	2.891	0.004
Parents Attention -> Behaviour	31%	6%	5.539	0.000
Behaviour -> Performance	63%	8%	8.195	0.000

Хүснэгт 5: Дулаан техникийн засварын ажлын шууд бус нөлөө, цэцэрлэгийн орчинд

ШУУД БУС ХАМААРАЛ	Original Sample (O)	Standard Deviation (STDEV)	T Statistics (O/STDEV)	P Values
Thermo-Technical Refurbishment -> Behaviour	31%	4%	8.579	0.000
Thermo-Technical Refurbishment -> Performance	20%	3%	6.281	0.000
Thermo-Technical Refurbishment -> Illness	-14%	4%	3.701	0.000
Thermo-Technical Refurbishment -> Parents Attention	16%	3%	5.187	0.000
Class_Environment_Satisfaction -> Performance	35%	6%	6.121	0.000
Illness -> Performance	-10%	3%	3.058	0.002
Parents attention -> Performance	19%	4%	5.154	0.000
Inside temperature -> Behaviour	31%	5%	6.77	0.000
Inside temperature -> Illness	-14%	4%	4.058	0.000
Inside temperature -> Parents attention	16%	3%	4.541	0.000
Inside temperature -> Performance	19%	4%	4.532	0.000

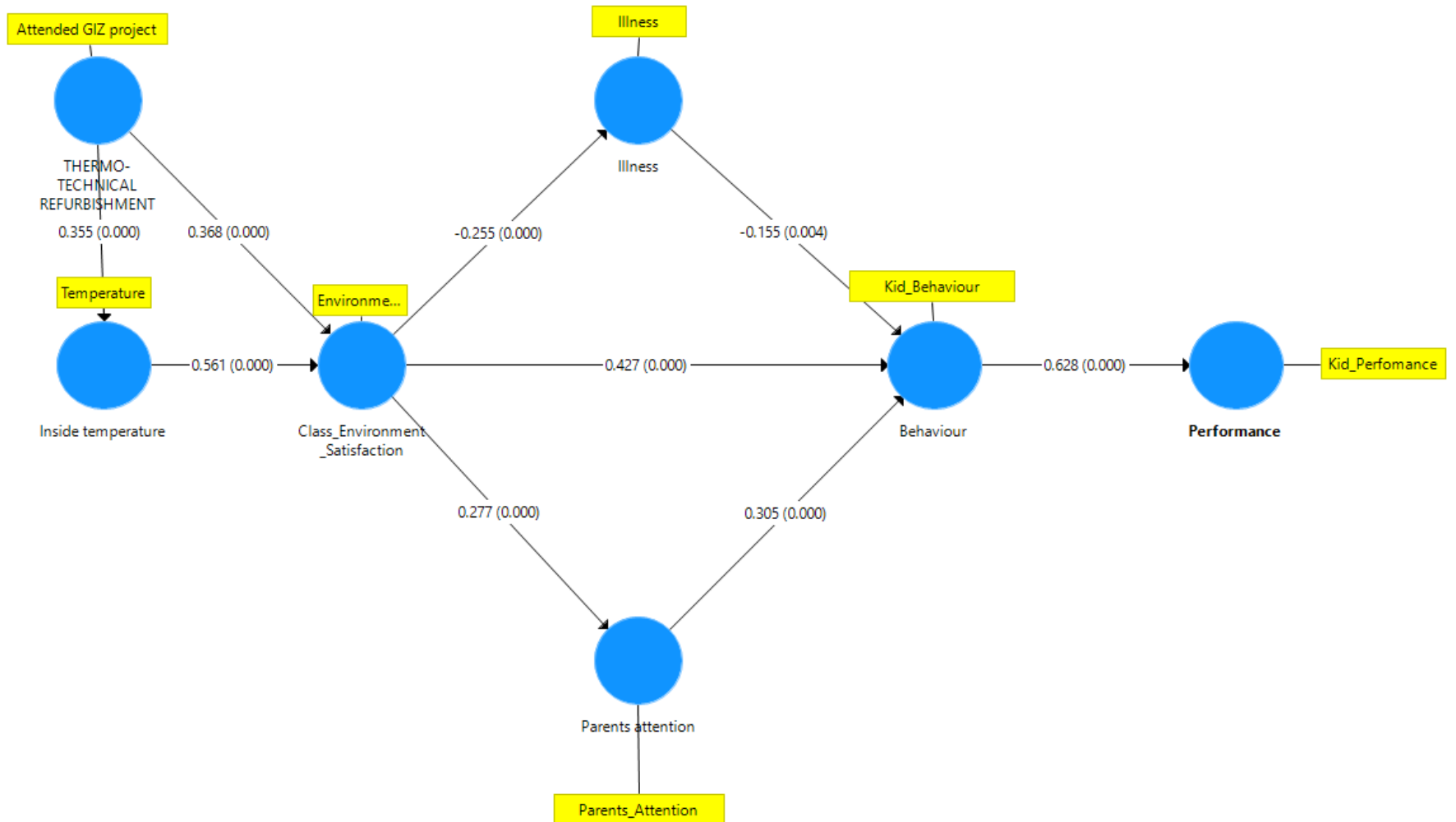
Нэр томъёоны тайлбар:

- *Thermo technical refurbishment* - Дулаан техникийн засварын ажил
- *Class environment satisfaction* – Дотоод орчны сэтгэл ханамж
- *Behaviour* – Зан төлөв
- *Performance* – Сурлагын идэвх
- *Parents attention* – Эцэг эхийн анхаарал, халамж
- *Illness* – Өвчлөл
- *Inside temperature* – Дотоод орчны температур

⁵ P value нь статистикийн хувьд хамааралтай эсэхийг хэмжих бөгөөд 0.05 -аас бага үед хамааралтай гэж үзнэ.

Схем 2. Дулаан техникийн засварын ажлын цэцэрлэгийн хүүхдэд үзүүлж буй нөлөө, SmartPLS, SEM model, шууд нөлөөний үр дүн

4.2. Сургуулийн хүүхдэд үзүүлсэн нөлөө

Дулаан техникийн засварын ажил нь сургуулийн сурагчийн сурлага, эрүүл мэнд, сэтгэл зүй, зан төлөвт хэрхэн нөлөөлж байгааг хэмжихэд цэцэрлэгийн хүүхдэд үзүүлсэн нөлөөнөөс харьцангуй бага байна. Мөн сургуулийн сурагчийн эцэг эхийн анхаарал, халамж, сурагчийн өвчлөлд төслийн нөлөө бага байна. Энэ нь мэдээлэл цуглуулалтын ажил хичээл эхэлснээс 7 хоногийн дараа эхэлсэнтэй холбоотой гэж таамаглаж байна. Өөрөөр хэлбэл, цэцэрлэгийн хүүхэдтэй харьцуулахад сургуулийн орчноос хамааралтай өвчлөл харьцангуй бага байна гэсэн таамаглал дэвшүүлж байна.

4.2.1. Дулаан техникийн засварын ажлын нөлөө

Төслийн шууд нөлөө үзүүлсэн үзүүлэлтүүдэд дотоод орчны температур, сурагчийн зан төлөв, сэтгэлзүйд шууд нөлөө үзүүлжээ. Тухайлбал, сургуулийн дотоод орчны температурын үнэлгээнд 25 хувиар нөлөөлжээ. Цэцэрлэгийн хүүхдийн сэтгэл зүйд дулаан техникийн засварын ажил нь дам байдлаар нөлөөлж байсан бол сургуулийн сурагчид 12 хувиар шууд нөлөө үзүүлсэн байна.

Дулаан техникийн засварын ажил нь сургуулийн орчинд дам байдлаар нөлөө үзүүлсэн хувьсагчдад сургуулийн орчны үнэлгээнд дотоод орчны температураар дамжуулан дам

байдлаар 13 хувиар нөлөөлжээ. Харин сурагчийн сурлагын идэвхэд дам байдлаар 4 хувиар нөлөө үзүүлсэн байна.

4.2.2. Дотоод орчны температур

Дотоод орчны температур нь сургуулийн орчны үнэлгээнд 52 хувиар шууд нөлөөлсөн бол сурагчийн зан төлөв хандлагад дам байдлаар 16 хувь, сурагчийн сурлагын идэвхэд дам байдлаар 4 хувийн нөлөө үзүүлжээ.

4.2.3. Дотоод орчны нөлөө

Төсөл хэрэгжсэнээр дотоод орчны үнэлгээнд шууд бусаар 13 хувийн нөлөө үзүүлсэн. Харин дотоод орчин нь сурагчийн зан төлөв, сэтгэл зүйд 31 хувийн шууд нөлөө үзүүлж байна. Харин сурлагын идэвхэд дам байдлаар 8 хувийн эерэг нөлөө үзүүлжээ.

4.2.4. Сэтгэлзүй, зан төлөв ба сурлагын идэвх хоорондын хамаарал

Сургуулийн сурагчдын хувьд сэтгэлзүй зан төлөв болон сурлагын идэвх хооронд 26 хувийн хамаарал байна. Энэ нь цэцэрлэгийн хүүхэдтэй харьцуулахад 3 дахин бага утга юм. Сэтгэлзүйд нөлөөлж буй үзүүлэлтээс орчны нөлөө нь эцэг эхийн анхаарал, халамжаас өндөр байна. Харин сурлагын амжилтад эцэг эхийн анхаарал, халамж, оролцоо харьцангуй өндөр буюу 33 хувийн хамааралтай байна.

Зураг 11: Дулаан техникийн засварын ажлын үзүүлсэн нөлөө, сургуульд

ДУЛААН ТЕХНИКИЙН ЗАСВАРЫН АЖЛЫН ҮЗҮҮЛСЭН НӨЛӨӨ, СУРАГЧИД

ШУУД НӨЛӨӨ

Дотоод орчны температур

+25%

Сурагчийн сэтгэл зүй, зан төлөвт

+12%

ШУУД БУС НӨЛӨӨ

Дотоод орчны үнэлгээ

+13%

Сурагчийн сурлагын идэвхи

+4%

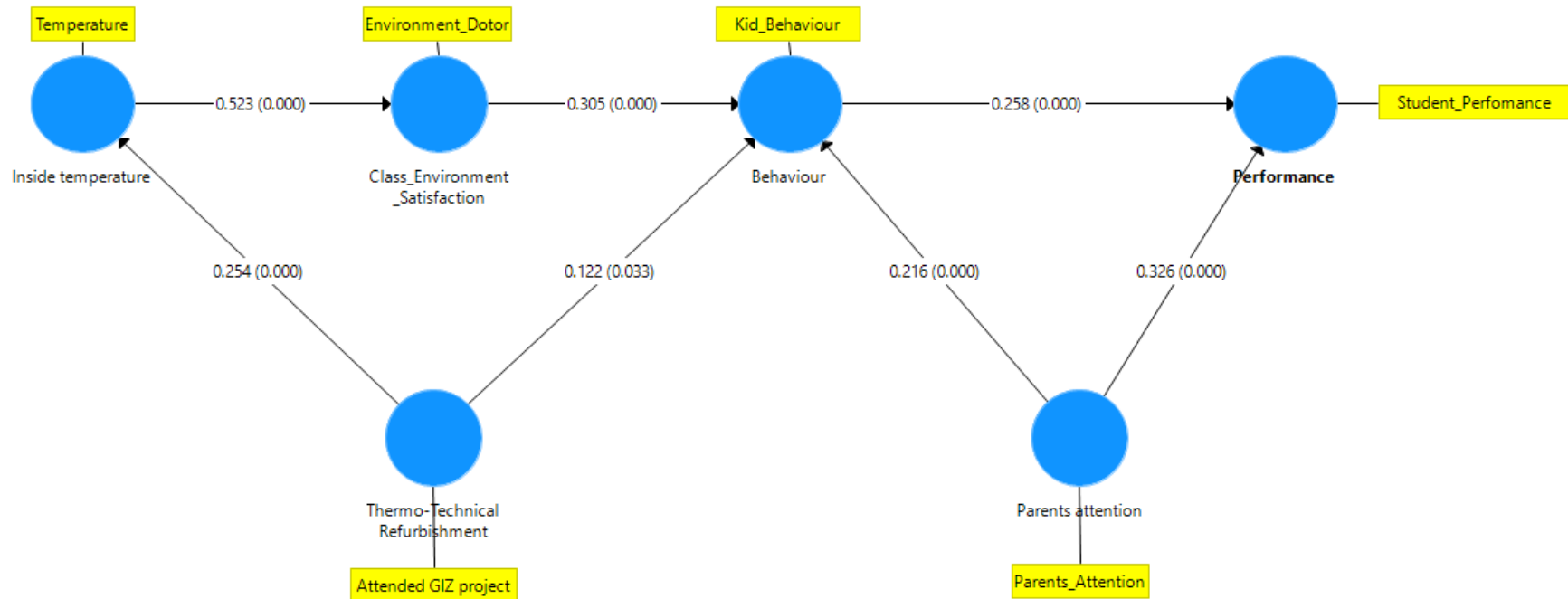
Хүснэгт 6: Дулаан техникийн засварын ажлын шууд нөлөө, сургуулийн орчинд

Шууд хамаарал	Original Sample (O)	Sample Mean (M)	Standard Deviation (STDEV)	T Statistics (O/STDEV)	P Values
Thermo-Technical Refurbishment -> Inside temperature	25%	26%	6%	4.663	0.000
Thermo-Technical Refurbishment -> Behaviour	12%	12%	6%	2.137	0.033
Inside temperature -> Class_Environment_Satisfaction	52%	52%	5%	10.006	0.000
Class_Environment_Satisfaction -> Behaviour	31%	31%	7%	4.234	0.000
Behaviour -> Performance	26%	26%	7%	3.864	0.000
Parents attention -> Performance	33%	32%	6%	5.094	0.000
Parents attention -> Behaviour	22%	22%	6%	3.959	0.000

Хүснэгт 7: Дулаан техникийн засварын ажлын дам шууд нөлөө, сургуулийн орчинд

Шууд бус хамаарал	Original Sample (O)	Sample Mean (M)	Standard Deviation (STDEV)	T Statistics (O/STDEV)	P Values
Thermo-Technical Refurbishment -> Class_Environment_Satisfaction	13%	13%	3%	4.115	0.000
Thermo-Technical Refurbishment -> Performance	4%	4%	2%	2.185	0.029
Inside temperature -> Behaviour	16%	16%	4%	3.92	0.000
Inside temperature -> Performance	4%	4%	2%	2.341	0.020
Parents attention -> Performance	6%	6%	2%	3.134	0.002
Class_Environment_Satisfaction -> Performance	8%	8%	3%	2.298	0.022

Схем 3: Дулаан техникийн засварын ажил нь сургуулийн сурагчдад үзүүлж буй нөлөө, SmartPLS, SEM model, шууд нөлөөний үр дүн

4.3. Багш нарт үзүүлсэн нөлөө

Дотоод орчны температур нь багш нарын ажлын бүтээмжид хэрхэн нөлөөлж байгааг SmartPLS SEM загвар аргачлал ашиглан үнэллээ.

4.3.1. Дулаан техникийн засварын ажлын нөлөө

Багш нарын үнэлгээнээс харахад дулаан техникийн засварын ажлын нөлөө нь дотоод орчны сэтгэл ханамжид 42 хувиар, дотоод орчны температурын үнэлгээнд 55 хувиар шууд нөлөөлжээ.

Харин багш нарын сэтгэл зүйд 25 хувиар багш нарын ажлын гүйцэтгэлд 14 хувиар дам нөлөө үзүүлсэн байна.

4.3.2. Дотоод орчны температур

Дулаан техникийн засварын ажил хийгдсэнээр дотоод орчны температурын үнэлгээ өссөн. Харин дотоод орчин дулаан тав тухтай болсноор орчиндоо сэтгэл ханамжтай байдал 50 хувиар нэмэгдэж байна.

Орчны температур нэмэгдсэнээр багшийн сэтгэл зүйд 18 хувиар, багшийн ажлын бүтээмжид 10 хувиар эерэг дам нөлөө үзүүлжээ.

4.3.3. Дотоод орчны нөлөө

Дотоод орчны үнэлгээнд дулаан техникийн засварын ажлын нөлөө харьцангуй өндөр байсан. Тэгвэл дотоод орчинд сэтгэл ханамж нэмэгдэхэд багшийн сэтгэл зүйд 36 хувиар дам нөлөөлж байна. Мөн багшийн ажлын бүтээмжид дотоод орчин 20 хувиар дам нөлөө үзүүлжээ.

4.3.4. Сэтгэлзүй, зан төлөв болон багшийн ажлын бүтээмж хоорондын хамаарал

Багшийн сэтгэл зүй, зан төлөв болон ажлын бүтээмжийн хооронд 56 хувийн хамаарал байна. Дулаан техникийн засварын ажил болон дотоод орчны температур нь багшийн сэтгэл зүй, зан төлөвт эхэлж нөлөөлөн, улмаар ажлын бүтээмж, гүйцэтгэлд дам нөлөө үзүүлжээ.

ДУЛААН ТЕХНИКИЙН ЗАСВАРЫН АЖЛЫН ҮЗҮҮЛСЭН НӨЛӨӨ, БАГШИД

ШУУД НӨЛӨӨ

Дотоод орчны температур

+55%

Дотоод орчны сэтгэл ханамж

+42%

ШУУД БУС НӨЛӨӨ

Багшийн сэтгэл зүй

+25%

Багшийн ажлын гүйцэтгэл

+14%

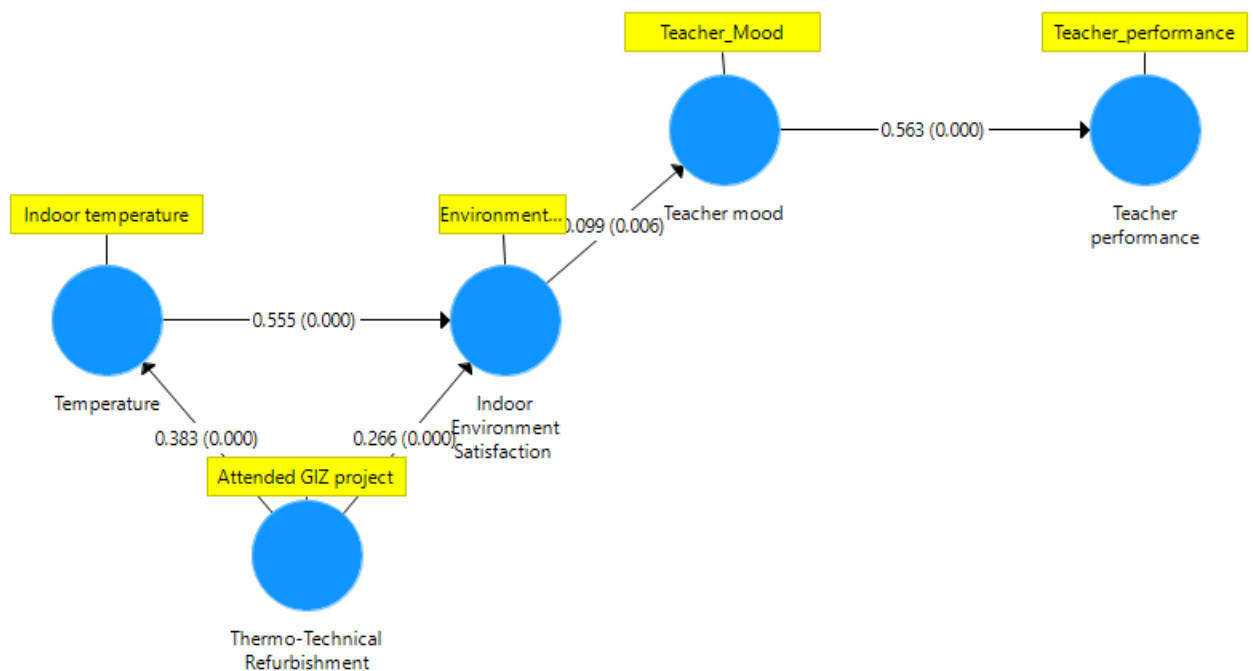
Хүснэгт 8: Дулаан техникийн засварын ажлын багш нарт үзүүлж буй шууд нөлөө

ШУУД ХАМААРАЛ	Original Sample (O)	Standard Deviation (STDEV)	T Statistics (O/STDEV)	P Values
Thermo-Technical Refurbishment -> Indoor Environment Satisfaction	42%	13%	3.176	0.002
Thermo-Technical Refurbishment -> Indoor Temperature	55%	11%	4.899	0.000
Indoor Environment Satisfaction -> Teacher mood	36%	12%	2.911	0.004
Indoor Temperature -> Indoor Environment Satisfaction	50%	11%	4.586	0.000
Teacher mood -> Teacher performance	56%	10%	5.863	0.000

Хүснэгт 9: Дулаан техникийн засварын ажлын багш нарт үзүүлж буй шууд бус нөлөө

ШУУД БУС ХАМААРАЛ	Original Sample (O)	Standard Deviation (STDEV)	T Statistics (O/STDEV)	P Values
Thermo-Technical Refurbishment -> Teacher mood	25%	10%	2.616	0.009
Thermo-Technical Refurbishment -> Teacher performance	14%	7%	2.116	0.035
Indoor Environment Satisfaction -> Teacher performance	20%	9%	2.301	0.022
Indoor Temperature -> Teacher mood	18%	8%	2.325	0.020
Indoor Temperature -> Teacher performance	10%	5%	1.963	0.050

Схем 4: Дулаан техникийн засварын ажлын багш нарт үзүүлж буй нөлөө, SmartPLS, SEM model, шууд нөлөөний үр дүн

V. Судалгааны дэлгэрэнгүй үр дүн

Энэ бүлэгт судалгаанд оролцогчдын ерөнхий мэдээлэл, сургууль, цэцэрлэгийн дотоод орчны сэтгэл ханамжийн үнэлгээ, нийгмийн нөлөө, эдийн засгийн нөлөө гэсэн 3 үндсэн хэсгээс бүрдэнэ.

5.1. Судалгаанд оролцогчдын ерөнхий мэдээлэл

Энэ бүлэгт судалгаанд оролцсон сурагчид, эцэг эх, багш нарын нас, хүйс, амьдардаг дүүрэг, өрхийн гишүүдийн ерөнхий мэдээлэл, өрхийн сарын дундаж орлого, сурагчид болон багш ажилчдын сургууль, цэцэрлэгт сурч, ажиллаж буй жил зэргийг нарийвчлан судалсан.

Судалгаанд төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй дараах сургууль, цэцэрлэгүүдийн суралцагчдын тооноос хамааруулан “Stratified sampling” буюу “Бүлэглэсэн түүвэрлэлт”-н аргаар түүвэрлэсэн ба сургууль бүрд хэрхэн тархаасныг дараах хүснэгт 3-с харна уу.

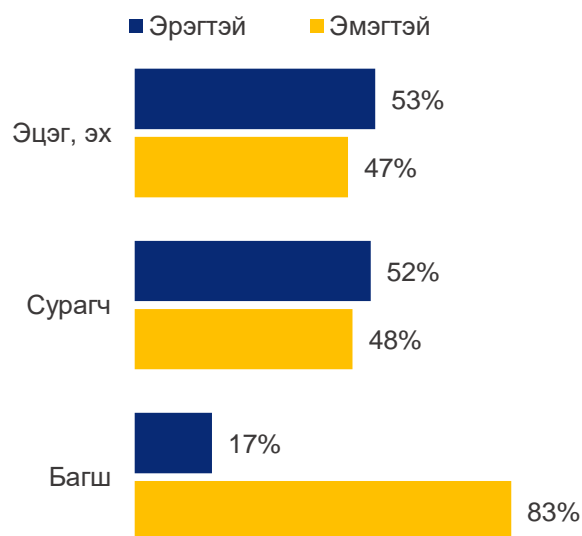
Хүснэгт 10 Түүвэрт эзлэх хувь, сургуулиар

Төсөлд хамрагдсан сургууль, цэцэрлэг	Хувь
БЗД-ийн 53-р сургууль	17%
БЗД-ийн 55-р сургууль	3%
БЗД-ийн 88-р сургууль	3%
СХД-ийн 74-р сургууль	4%
СХД-ийн 65-р сургууль	23%
БЗД-ийн 115-р цэцэрлэг	4%
БЗД-ийн 147-р цэцэрлэг	4%
БЗД-ийн 62-р цэцэрлэг	3%
БЗД-ийн 63-р цэцэрлэг	2%
Налайх дүүргийн 152-р цэцэрлэг	2%
СХД-ийн 127-р цэцэрлэг	3%
СХД-ийн 148-р цэцэрлэг	2%
СХД-ийн 158-р цэцэрлэг	2%
СХД-ийн 79-р цэцэрлэг	2%
СХД-ийн 80-р цэцэрлэг	3%
СХД-ийн 81-р цэцэрлэг	2%
СХД-ийн 90-р цэцэрлэг	1%
СХД-ийн 91-р цэцэрлэг	3%

Төсөлд хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэг	Хувь
БЗД-ийн Амгалан цогцолбор	6%
СХД-ийн 42-р сургууль	7%
СХД-ийн 84-р цэцэрлэг	1%
БЗД-ийн 32-р цэцэрлэг	3%

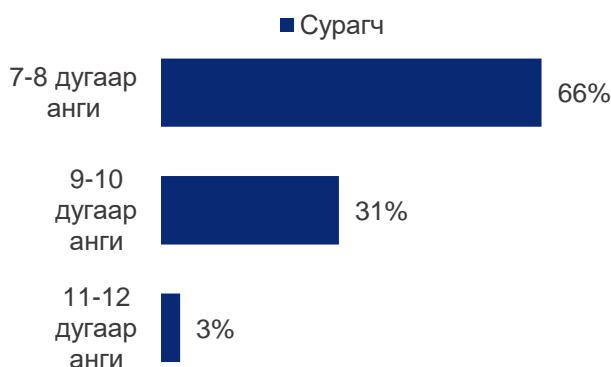
Судалгаанд оролцогчдын 61 хувь нь эцэг, эх, асран хамгаалагч хамрагдсан бол 29 хувь нь 7-12 дугаар ангийн сурагчид, 9 хувь нь багш нар хамрагдсан. Нийт судалгаанд оролцсон сурагчдаас 52 хувь нь эрэгтэй, 48 хувь нь эмэгтэй байна.

График 1. Судалгаанд хамрагдсан бүлгүүд, хүйсээр

Судалгаанд хамрагдсан сурагчдын 35 хувь нь 7-8 дугаар анги, 34 хувь нь 11-12 дугаар анги, 31 хувь нь 9-10 дугаар ангийнхан хамрагдсан байна.

График 2. Судалгаанд хамрагдсан сурагчид, ангийн бүлгээр

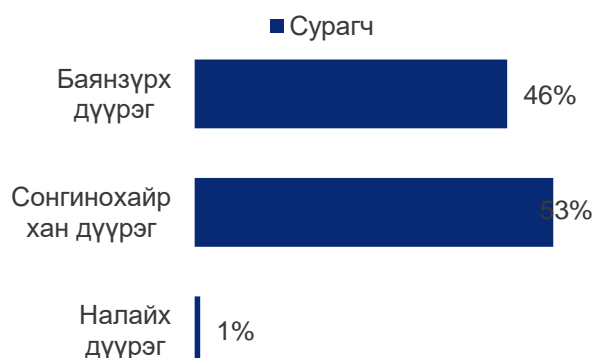
Сурагчдын асран хамгаалагчдын 47 хувь нь 1-6 дугаар ангийн хүүхдүүдийн эцэг, эх, асран хамгаалагчид хамрагдсан байна. Сурагчдын асран хамгаалагчдыг сонгож судалгаанд хамруулахдаа сургууль, цэцэрлэгийн өмнөх болон дараах орчны нөхцөл байдлыг харьцуулан үнэлгээ өгч чадахуйц байдлыг чухалчилсан.

График 3. Хүүхдүүдийн асран хамгаалагч, аав, ээж

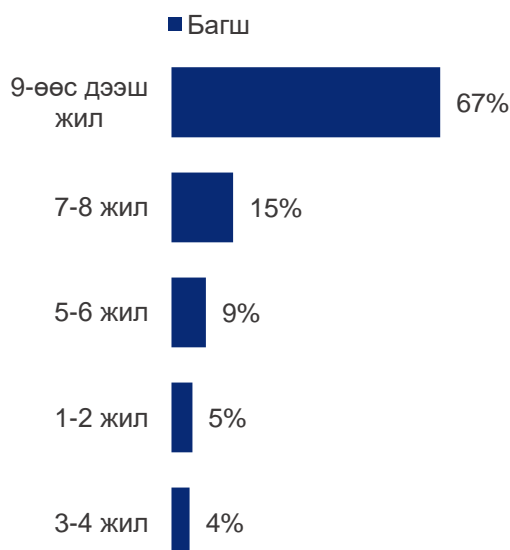
Судалгаанд хамрагдсан сургууль, цэцэрлэгийн 53 хувь нь СХД-ээс хамрагдсан бол БЗД-ээс 46 хувь, Налайх дүүргээс 1 хувь нь хамрагдсан байна.

График 4. Судалгаанд хамрагдсан дүүрэг, сурагчдаар

Судалгаанд хамрагдсан багш нарын 67 хувь нь сургууль, цэцэрлэгтээ 9 болон түүнээс дээш жил ажилласан байна.

График 5. Багш нарын ажилласан жил

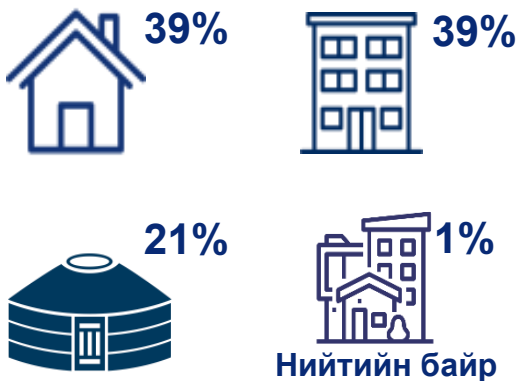

Судалгаанд оролцогчдын 39 хувь нь гэр хорооллын хашаа байшинд, 39 хувь нь орон сууцад амьдарч байна. Судалгаанд оролцогчдын сууцны төрлийг график 6-с харна уу.

График 6. Судалгаанд оролцогчдын амьдардаг сууцны төрөл, түүвэрт эзлэх хувиар

Амьдардаг сууц:

Судалгаанд оролцогчдын дийлэнх нь буюу 66% нь 800,000-2,000,000 төгрөгийн өрхийн орлоготой байна.

Хүснэгт 11. Өрхийн сарын дундаж орлого

Өрхийн сарын дундаж орлого	Хувь
200,000 төгрөг хүртэл	1%
200,001 - 400,000 төгрөг	2%
400,001 - 600,000 төгрөг	3%
600,001 - 800,000 төгрөг	9%
800,001 – 1,000,000 төгрөг	20%
1,000,001 – 1,500,000 төгрөг	24%
1,500,001 – 2,000,000 төгрөг	22%
2,000,001 төгрөг болон түүнээс дээш	20%

Төсөлд хамрагдсан сургууль, цэцэрлэгүүдээс судалгаанд оролцогч нар “Монгол дахь барилга байгууламжийн эрчим хүчний үр ашгийг нэмэгдүүлэх нь” төслийн хүрээнд сургууль, цэцэрлэгт хийгдсэн дулаан алдагдлыг бууруулах засварын ажил хийгдсэн талаар мэдэж байгаа нь 62 хувь байна.

62%

Мэдэж байгаа хувь

38%

Мэдэхгүй байгаа хувь

“Монгол дахь барилга байгууламжийн эрчим хүчний үр ашгийг нэмэгдүүлэх нь” төслийн хүрээнд сургууль, цэцэрлэгт хийгдсэн дулаан техникийн засварын ажлыг багш нар хамгийн сайн мэдэж байгаа буюу 83 хувь нь мэдэж байна. Сурагчдын 53 хувь нь дулаан алдагдал бууруулах засварын ажлын талаар мэдэхгүй байна.

Хүснэгт 12. Сургууль, цэцэрлэгт дулаан техникийн ажил хийгдсэн талаар мэдэж байгаа эсэх, судалгаанд оролцогчдоор

Судалгаанд оролцогчид	Мэднэ	Мэдэхгүй
Асран хамгаалагчид, Эцэг, эх	48%	52%
Сурагч	47%	53%
Багш	83%	17%

5.2. Төсөл хэрэгжсэн сургууль цэцэрлэгийн орчны тав тухын үнэлгээ

ТӨСӨЛД ХАМРАГДСАНЫ ДАРААХ ОРЧНЫ СЭТГЭЛ ХАНАМЖ

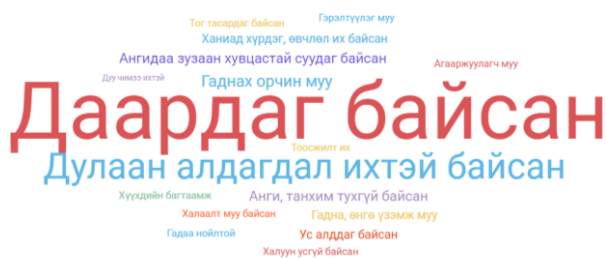
21 ФУНКТЭЭР ӨССӨН БАЙНА

Судалгаанд оролцогчид буюу сурагчид, эцэг эхчүүд, багш нар төсөл хэрэгжихээс өмнө сургууль, цэцэрлэгийн орчны тав тухад 65 хувийн сэтгэл ханамжтай байсан бол сургууль, цэцэрлэгт дулаан алдагдлыг бууруулах засварын ажил хийгдсэний дараа орчны тав тухтай байдлын сэтгэл ханамж 86 хувь болж өссөн байна.

Төсөл хэрэгжихээс өмнө суралцагчдын 51 хувь нь сургууль, цэцэрлэгтээ ирэхэд даардаг байсан гэж хариулсан бол 30 хувь нь дулаан их алддаг байсан гэж хариулжээ. Энэ нь сурагчид сургуулийн орчиндоо сэтгэл ханамжгүй байхад хамгийн их нөлөөлдөг байжээ.

Дараах зурагт төсөлд хамрагдахаас өмнөх сургууль, цэцэрлэгийн орчны сэтгэл ханамжгүй байсан үзүүлэлтүүдийг харууллаа.

Зураг 12. Сургууль, цэцэрлэгийн орчинд сэтгэл ханамжгүй байсан үзүүлэлтүүд

Дараах хүснэгтэд төсөлд хамрагдахаас өмнөх сургууль, цэцэрлэгийн орчны сэтгэл ханамжгүй байсан үзүүлэлтүүдийг харууллаа.

Хүснэгт 13. Сургууль, цэцэрлэгийн орчинд сэтгэл ханамжгүй байсан хүчин зүйлс

Сургууль, цэцэрлэгийн орчинд сэтгэл ханамжгүй байсан хүчин зүйлс	Хувь
Даардаг байсан	51%
Дулаан алдагдал ихтэй байсан	30%
Гаднах орчин муу	12%
Ангидаа зузаан хувцастай суудаг байсан	9%
Анги, танхим тухгүй байсан	9%
Ус алддаг байсан	7%
Ханиад хүрдэг, өвчлөл их байсан	6%

...СУРГУУЛЬ ДЭЭР ДААРААД ЗУЗААН ХУВЦСАА ӨМСӨӨД ХИЧЭЭЛДЭЭ СУУХААР ТҮҮРТЭЭД АНХААРАЛ ТӨВЛӨРДӨГГҮЙ БАЙСАН.

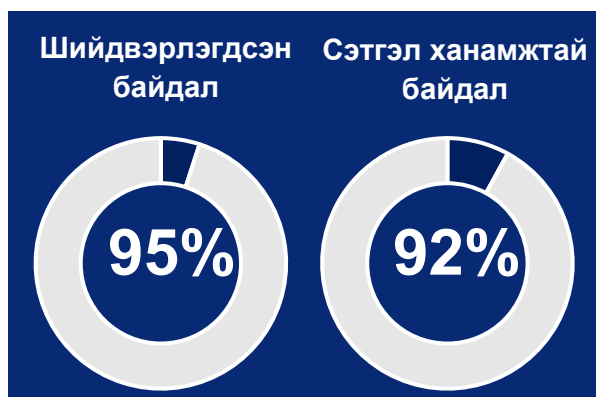
ШИГТГЭЭ 1

“Төсөл хэрэгжихээс өмнө манай сургуулийн цонхуудын гадна тал нь хагарчихсан скочоор наасан байсан. Модон цонхтой байсны улмаас сурагчид их даардаг, цонхоо онгойлгохоор ангид шороо, тоос их орж ирдэг байсан. Анги танхим хүйтэн учир сурагчид хичээлдээ зузаан хувцастай суудаг байсан нь **ХӨДЛӨХӨД ИХ ХЭЦҮҮ, ТҮҮРТЭЭД ХИЧЭЭЛДЭЭ АНХААРЧ ЧАДДАГГҮЙ БАЙСАН.** Одоо сурагчид дүрэмт хувцастайгаа л хичээлдээ суудаг болсон. **НАДАД СУРГУУЛИЙН ОРЧИН ИХ ТААЛАГДАЖ БАЙГАА.**

СХД-ийн 65 дугаар сургуулийн 126 ангийн сурагч, эрэгтэй

Судалгаанд оролцогчид буюу сурагчид, эцэг эхчүүд, багш нарт төсөл хэрэгжихээс өмнө тулгардаг байсан асуудлууд буюу /Хүйтэн, дулаан алдагдал ихтэй, ангидаа зузаан хувцастай суудаг/ байсан зэрэг асуудлууд сургууль, цэцэрлэгт дулаан техникийн засварын ажил хийгдсэнээр шийдвэрлэгдсэн гэж 95 хувь нь хариулсан байна. Харин эдгээр асуудлуудын шийдвэрлэгдсэн байдалд сурагчид, эцэг, эх багш нар 92 хувийн сэтгэл ханамжтай байна.

График 7. Асуудлуудын шийдвэрлэгдсэн байдал болон сэтгэл ханамж

Төсөлд хамрагдсан сургууль, цэцэрлэгийн орчны тав тухтай байдлын сэтгэл ханамжийг харьцуулан харлаа. Сургууль, цэцэрлэгт дулаан техникийн засварын ажил хийгдэхээс өмнө цэцэрлэгийн хүүхдүүдийн эцэг, эх багш нар цэцэрлэгийн тав тухтай байдалд 62 хувийн сэтгэл ханамжтай байсан байна. Харин цэцэрлэгт дулаан техникийн засварын ажил хийсний дараа буюу одоогийн цэцэрлэгийн тав тухтай байдалд 92 хувийн сэтгэл ханамжтай болж 30 функтээр өссөн байгааг хүснэгт 7-с харна уу.

Хүснэгт 14. Төсөлд хамрагдсан сургууль цэцэрлэгийн орчны тав тухын харьцуулан үнэлгээ

Харьцуулалт	Сургууль	Цэцэрлэг
Орчны тав тухын өмнөх сэтгэл ханамж	67%	62%
Орчны тав тухын дараах сэтгэл ханамж	83%	92%

ХҮҮХДҮҮД СУРГУУЛЬ ДЭЭРЭЭ БАЙХ ДУРГУЙ БАЙСАН Ч ОДОО ХИЧЭЭЛЭЭС ГАДУУРХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ОРОЛЦОХ ИДЭВХ НЭМЭГДСЭН.

88 дугаар сургуульд 2 хүүхэд нь суралцдаг аав, 38 настай.

ШИГТГЭЭ 2

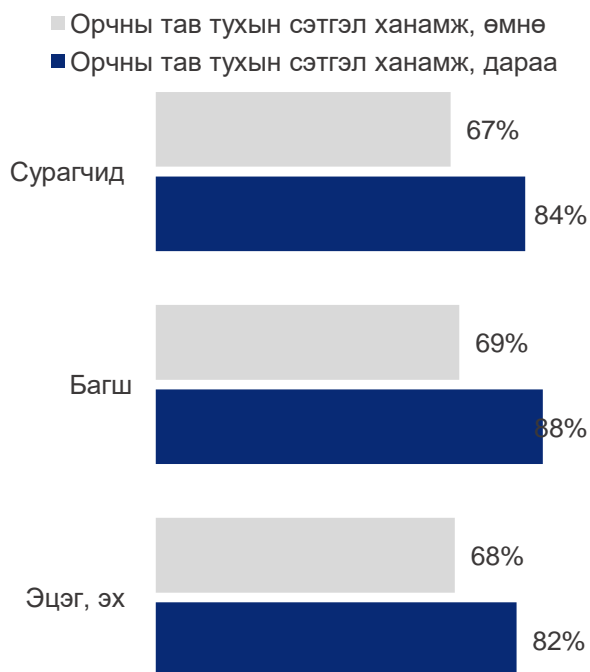
88-р сургууль хотын төвөөс алслагдсан хонхорт байдаг сургууль болохоор дулааны шугамд холбогдоогүй байсан. Анги, танхим их хүйтэн хүүхдүүд гадуур хувцастайгаа хичээлдээ суудаг байлаа. **ХҮҮХДҮҮД СУРГУУЛЬ ДЭЭРЭЭ БАЙХ ДУРГУЙ ХИЧЭЭЛЭЭ ТАРМАГЦ ГЭР РҮҮГЭЭ ЯВДАГ БАЙСАН.**

Сургуулийн барилга хананаасаа дулаан алддаг, дээврээс нь ус гоождог, сургуулийн булан тохой хэсэг, хананууд мөөгөнцөртсөн, өнгө үзэмжгүй байсан. **СУРГУУЛИЙН ОРЧИН НЬ ХҮҮХДҮҮД ХИЧЭЭЛ, СУРЛАГАДАА ИДЭВХТЭЙ БАЙХ, НЭМЭЛТ ДУГУЙЛАН СЕКЦЭД ЯВАХ ЗЭРЭГТ ИХ НӨЛӨӨЛДӨГ ЮМ БАЙНА.** Өмнө нь сургуулийн дээвэр янзлах, будах зэрэг олон урсгал засварууд хийгддэг байсан. Энэ нь их үр дүн муутай байдаг байсан. Барилгын дээврийг нь янзлаад дулаан алдагдал буурдаггүй, хана, тааз, цонх гээд цогцоор нь шийдэж байж дулаан алдагдал буурдаг юм байна. **СУРГУУЛИЙН ОРЧИН САЙЖИРСНААР ХҮҮХДҮҮДЭЭ ДААРЧ БАЙГАА БОЛОВ УУ ГЭХ МЭТ САНАА ЗОВИНОЛ БАГАСЧ АЖЛАА ТАЙВАН ХИЙДЭГ БОЛСОН.**

Судалгаанд оролцогчид буюу сурагчид, эцэг эх, багш нараар сургууль, цэцэрлэгийн орчны тав тухыг төсөл хэрэгжихээс өмнө болон төсөл хэрэгжсэний дараах орчны сэтгэл ханамжийн ялгааг харьцууллаа.

Үүнээс харахад сурагчид сургуульд дулаан техникийн засварын ажил хийхээс өмнө сургуулийн орчны тав тухдаа 67 хувийн сэтгэл ханамжтай байсан бол сургуульд дулаан техникийн засвар хийгдсэний дараа сургуулийн орчны тав тухад 84 хувийн сэтгэл ханамжтай болж өссөн байна.

График 8. Орчны тав тухын сэтгэл ханамж, судалгаанд оролцогчдын бүлгээр

ЧАНАРЫН СУДАЛГААНЫ ГОЛ ҮР ДҮН: Төсөлд хамрагдахаас өмнө сургууль, цэцэрлэгт орчны, нийгэм, эдийн засгийн дараах асуудлууд тулгардаг байсан байна.

Хүснэгт 15. Төсөл хэрэгжсэн сургууль, цэцэрлэгүүдийн өмнө нь тулгардаг байсан асуудлууд

Орчны асуудлууд
<ul style="list-style-type: none"> • Ангиуд маш хүйтэн учраас даардаг байсан. • Дулаан алдагдал ихтэй. Цонхнууд цантдаг, зарим цонх модон, хаалга, хана, таазнаас салхи сийгдэг. Зарим хана цууралттай байсан. • Булангийн, сүүдэр талдаа цонхтой ангиудыг, наран талдаа цонхтой ангиудтай харьцуулахад маш хүйтэн байсан. • Төвийн шугамд холбогдоогүй болохоор уурын зуухны галлагаа тогтворгүй заримдаа сайн халаад заримдаа маш муу халдаг байсан. • Зөөврийн усан хангамжтай. Зарим сургууль цэцэрлэгүүд нь ойролцоох гол горхиос усаа зөөдөг байсан. • Хүйтэн устай байсан. Жишээ нь самбарын алчуур норгох, цэвэрлэгээ хийхэд гар даардаг байсан. • Анги хүйтэн учраас цонх онгойлгож болохгүй тул олон хүүхдийн амьсгаанд цонх цантдаг байсан. Иймээс ангийн агааржуулалт муутайгаас үүдэн анги чийгтэй, бүгчим үнэртэй болдог байсан. • Сантехникийн асуудал их. Олон жилийн турш засвар шинэчлэлт хийгдээгүй учраас цахилгаан техникийн утас муудах, шугам задрах зэрэг асуудлууд гардаг. • Ариун цэврийн өрөө гадаа байсан. 5-10 минутын завсарлагаанаар бие засаж амжилгүй хичээлдээ хоцроод багш нарт загнуулах мөн бага ангийн хүүхдүүд нойл руу яарч нимгэн хувцастай гарах зэргээс үүдэн ханиад, хатгаа зэрэг өвчлөлд өртөмхий байсан. • Дээврээс ус гоождог байсан. Үүнээс болоод цахилгаан техникийн утас муудаж тог их тасардаг байсан.
Нийгмийн асуудлууд
<ul style="list-style-type: none"> • Дүрэмт хувцасны гадуур янз бүрийн хувцас өмсөхөөр эмх цэгцгүй байдаг байсан. • Зузаан хувцастай хичээлдээ тухгүй баригдмал суудаг байсан. • Хүйтэн, тав тухгүй учраас багш ажилчдын бүтээмж буурсан. • Шинээр багш ажилд авахаар орчин нөхцөл тав тухгүй байхаар удахгүй ажлаасаа гарна. Үүнээс үүдэн хүний нөөц дутмаг байсан. • Сургууль хүйтэн учраас хүүхдүүд цэцэрлэг, сургуульдаа явах дургүй байсан. • Хүйтэн үед буюу өвлийн улиралд суралцах хүүхдийн тоо багасдаг байсан. • Хүйтэн учраас хүүхдүүд сургууль дээрээ өөрийгөө хөгжүүлэх нэмэлт дугуйлан, секц, давтлагад хамрагдах идэвх маш муу байсан. • Ханиад, томуу, хоолой өвдөх өвчлөл их байдаг байсан. • Хүүхдүүд өвдсөнөөр аав, ээж нь ажлаасаа чөлөө авах, цалингаа бүтэн авч чадахгүй байх, хувиараа хөдөлмөр эрхэлдэг хүмүүс орлогогүй болох, зээлээ төлж чадахгүй байх гэх мэт асуудлууд байсан. • Эцэг эхчүүдээс гомдол тасардаггүй байсан.
Эдийн засгийн асуудлууд
<ul style="list-style-type: none"> • Эцэг, эх нараас төлөвлөгдөөгүй урсгал зардлууд их гардаг байсан. Дээврээс ус гоожоод ийм асуудал гарсан тул үүнийг засаад янзлаад өгөх эцэг, эх байна уу? Гэх мэт урсгал зардлууд гардаг байсан. • Сургууль, цэцэрлэг эдийн засгийн хувьд үрэлгэн байсан. Жил болгон засвар хийдэг. Материалын зардал их байсан. Хэмнэлт хийж чаддаггүй байсан.

5.3. Төсөл хэрэгжээгүй сургууль цэцэрлэгийн орчны тав тухын үнэлгээ

Дулаан техникийн засварын ажил хийгдээгүй сургууль, цэцэрлэгийн сурагчид, эцэг, эх, багш нар орчны тав тухтай байдалд 66 хувийн сэтгэл ханамжтай байна.

ТӨСӨЛД ХАМРАГДААГҮЙ СУРГУУЛЬ, ЦЭЦЭРЛЭГИЙН ОРЧНЫ ТАВ ТУХЫН СЭТГЭЛ ХАНАМЖ ТӨСӨЛД ХАМРАГДСАН СУРГУУЛЬ, ЦЭЦЭРЛЭГТЭЙ ХАРЬЦУУЛАХАД 20 ХУВИАР БАГА БАЙНА.

Судалгаанд оролцогчдоос сургууль, цэцэрлэгийн орчны температурт тухтай байж чаддаг уу? Гэж асуухад төсөлд хамрагдсан цэцэрлэгийн хүүхдүүдийн эцэг эх, багш нар орчны температуртаа тав тухтай байж чаддаг гэж 93 хувь нь хариулсан байна. Харин төсөлд хамрагдаагүй цэцэрлэгийн хүүхдүүдийн эцэг, эх, багш нар орчны температуртаа

тухтай байж чаддаг гэж 56 хувь нь хариулсан байна. Үүнээс харахад орчны температуртаа төсөлд хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэг илүү сэтгэл ханамжгүй байна.

График 9. Орчны температурт тухтай байдал, төсөл хэрэгжсэн болон хэрэгжээгүй сургууль, цэцэрлэгээр

ХАНИАД ТОМУУ ТУСДАГ.

АМГАЛАН ЦОГЦОЛБОР СУРГУУЛИЙН АХЛАХ БҮЛГИЙН СУРГУУЛЬ

ШИГТГЭЭ 3. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖЭЭГҮЙ СУРГУУЛИЙН СУРАГЧ

Бүх анги хүйтэн учраас ямар ч ангид орсон гадуур хувцастайгаа суудаг. Энэ жил урлагийн үзлэг болох гээд хичээлээ тараад сургууль дээрээ 7 хоног бүжиг бэлдсэн. **АНГИАРАА ХАНИАД ХҮРСЭН.** Манай ангид бие султай нэг охин байгаа тэр охиныг байнга паарны хажууд суулгадаг. Халуун хүйтэн хавсраад өвлийн улиралд ханиад их болдог. Сургуулийн эмч дээр очихоор буцалсан ус өгөөд л буцаадаг. **СУРГУУЛИЙН ЭМЧИЙГ ЧАНАРЖУУЛАХ ХЭРЭГТЭЙ БАЙНА.** Цонхоо онгойлгохоор даараад агааржуулагч ажиллуулах гэхээр дуу чимээ ихтэй учраас багш дургүйцээд байдаг. **БИ ЭНЭ ЖИЛ ХААЛГАНЫ ХАЖУУД СУУСАН. ИХ ДААРСАН.** Амгалан цогцолбор сургуулийн 126 ангийн эмэгтэй сурагч

Дулаан техникийн засварын ажил хийсэн болон хийгээгүй сургууль, цэцэрлэгээр орчны температурын сэтгэл ханамжийг харьцуулан хүснэгт 8-д харууллаа.

Төсөлд хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгийн орчны температурыг төсөлд хамрагдсан сургууль, цэцэрлэгтэй харьцуулахад дундаж буюу 60-70 хувийн сэтгэл ханамжтай байна. Тухайлбал төсөлд хамрагдсан сургууль, цэцэрлэгийн анги танхим илүү дулаахан байна гэж сурагчид, эцэг, эх, багш нар үнэлгээ өгчээ.

Хүснэгт 16. Сургууль, цэцэрлэгийн орчны температурын сэтгэл ханамж, сургуулиудаар

Төсөлд хамрагдсан сургууль, цэцэрлэг	Дундаж оноо
СХД-ийн 158-р цэцэрлэг	10
СХД-ийн 91-р цэцэрлэг	10
БЗД-ийн 147-р цэцэрлэг	9

БЗД-ийн 55-р сургууль	9
БЗД-ийн 63-р цэцэрлэг	9
Налайх дүүргийн 152-р цэцэрлэг	9
СХД-ийн 80-р цэцэрлэг	9
БЗД-ийн 62-р цэцэрлэг	9
БЗД-ийн 115-р цэцэрлэг	9
БЗД-ийн 53-р сургууль	8
БЗД-ийн 88-р сургууль	8
СХД-ийн 90-р цэцэрлэг	8
СХД-ийн 74-р сургууль	8
СХД-ийн 79-р цэцэрлэг	8
СХД-ийн 65-р сургууль	8
СХД-ийн 127-р цэцэрлэг	8
СХД-ийн 148-р цэцэрлэг	8
СХД-ийн 81-р цэцэрлэг	7
Төсөлд хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэг	Дундаж оноо
БЗД-ийн Амгалан цогцолбор /Төсөлд хамрагдаагүй/	7
СХД-ийн 42-р сургууль /Төсөлд хамрагдаагүй/	7
СХД-ийн 84-р цэцэрлэг /Төсөлд хамрагдаагүй/	7
БЗД-ийн 32-р цэцэрлэг /Төсөлд хамрагдаагүй	6

... БАРИЛГА АКТЛУУЛСАН УЧРААС ГЭР ЦЭЦЭРЛЭГ БАРИАД АЖЛУУЛЖ БАЙГАА. ӨВЧЛӨЛ ИХТЭЙ. ТАВ ТУХГҮЙ. ЭРҮҮЛ АХУЙН ШААРДЛАГАД НИЙЦЭЭГҮЙ.

СХД-ИЙН 84-Р ЦЭЦЭРЛЭГИЙН БАГШ, ЭМЭГТЭЙ

ШИГТГЭЭ 4. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖЭЭГҮЙ ЦЭЦЭРЛЭГИЙН БАГШ

Манай 84 дүгээр цэцэрлэг 1984 оны хуучны барилга учраас суулт үүссэн, таазаараа хөлөрч мөөгөнцөртсөн зэрэг шалтгаанаар **АКТЛУУЛААД ГЭР ЦЭЦЭРЛЭГ БАРИАД АЖЛУУЛЖ БАЙГАА**. Гэр цэцэрлэгт хүүхэд хичээллэхэд зай талбай хомс учраас гүйж, харайж тоглоход хүндрэлтэй. Агаар сэлгэлт тааруу. 2 залгаа гэр бариад үүдний хэсэгтээ **НОЙЛ БОЛОН ХООЛНЫ ХЭСЭГ ГЭЭД БҮХ ЮМ НЬ ЗЭРЭГЦЭЭ УЧРААС ЭРҮҮЛ АХУЙ ТАЛААСАА АСУУДАЛТАЙ**. Био нойлтой учраас нойлын үнэр их учраас ажиллахад маш хүнд. Халуун ус байхгүй. **ЗӨӨВРИЙН УСТАЙ УЧРААС** цэвэрлэгээ хийх, хүүхдийн даавуу, аяга таваг угаахад гар даарах зэрэг тухгүй мэдрэмж байнга төрдөг. Шалны халаалттай. **ӨГЛӨӨ ХАЛАХ ГЭЖ УДДАГ УЧРААС ХҮҮХДҮҮД ДААРДАГ. 60 ХҮҮХЭД СУРЧ БАЙГААГААС ИХЭНХ НЬ ӨВДСӨН.**

ЧАНАРЫН СУДАЛГААНААС: Төсөлд хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгт орчны, нийгэм, эдийн засгийн дараах асуудлууд тулгардаг байсан байна.

Хүснэгт 17. Төсөлд хэрэгжээгүй сургууль, цэцэрлэгүүдэд тулгарч буй асуудлууд.

Орчны асуудлууд	
	<ul style="list-style-type: none"> • Өвлийн улиралд зузаан хувцастай суухгүй бол даардаг. Өглөө эрт давтлагад суух үеэр анги их хүйтэн байдаг. • Нэг ангид хичээлд сууж байгаа хүүхдийн тоо их. Тиймээс хичээл ороход бүгчим байдаг. Агааржуулагч багшийн хажууд тавьдаг. Асаах гэхээр багш нар “энэ надад хүндрэлтэй байна” цонхоо онгойлго гэдэг. Цонхоо онгойлгох гэхээр зам ойрхон учир дуу чимээ ихтэй, тоос бужигнадаг. • Тоосжилт ихтэй. Хүүхэд 1 дэх өдөр угаасан цамц өмсөж яваад орой ирэхэд 2 ханцуй нь хар болчихсон байдаг байсан. • Сургуулийн гадна талд хүүхэд явах явган зам байдаггүй. Сургуулиас гараад л машин зам байдаг болохоор эрсдэлтэй байдаг. • Сургуулийн гэрэлтүүлэг муу, анивчдаг. Зарим ангид нэг тал нь асаад нэг тал нь асдаггүй. Шөнө сургуулийн гадна талын гэрэл асдаггүй. • Зай талбай муутай байдаг. Ангийн хүрэлцээ муу. • Ариун цэврийн өрөөний асуудал хүндрэлтэй. байдаг. Нойлын хаалга эвдрэлтэй, суултуур хагарсан мөн сургуулийн коридороор нойлын үнэр үнэртээд тухгүй байдаг. • Сантехникийн асуудал их. Олон жилийн турш засвар шинэчлэлт хийгдээгүй учраас цахилгаан техникийн утас муудах, шугам задрах зэрэг асуудлууд гардаг.
Нийгмийн асуудлууд	
	<ul style="list-style-type: none"> • Ангийн хүрэлцээгүй учраас сууж хичээлээ хийх гэхээр хөөгддөг. • Хичээлээс гадуур сургуулийн орчинд байж дугуйлан секцэд хамрагдах боломж хомс байдаг. • Дүрэмт хувцасны гадуур янз бүрийн хувцас өмсөхөөр эмх цэгцгүй байдаг. • Анги танхимд проекторын хүрэлцээ муугаас үүдэн анги сэлгэж явах үед даарч ханиад томуу тусдаг. • Ханиад, томуу ихтэй.

Сурагчдаар сургуулийн орчны одоогийн тав тухыг өнгөөр зүйрлүүлэхэд дараах 2 өнгөөр зүйрлэлээ.

Сурагчдын сонгосон өнгө		Шалтгаан
	БЗД-ийн Амгалан цогцолбор сургууль	Бор өнгө. Яагаад гэвэл бор өнгө надад уйтгартай ойлгомжгүй санагддаг. Заримдаа гоё заримдаа муухай санагддаг. Сургуульд өөрийн санал хүсэлтээ хэлэхээр заримдаа хүлээж аваад, заримдаа хүлээж авдаггүй. Хүүхдүүдэд тулгамдаж байгаа асуудлуудыг сонсдоггүй.
	СХД-ийн 42 дугаар сургууль	Улаан өнгөөр зүйрлэнэ. Яагаад гэвэл хүүхдүүд хөгжиж чаддаггүй. Хөгжих боломж олгодоггүй. Хүсэл сонирхлыг нь дэмжих зүйлс байдаггүй. Манай сургуульд 4 жил урлагийн үзлэг, тэмцээн, уралдаан зохиогдоогүй. Олныг хамарсан үйл ажиллагаа байдаггүй. Би одоо 12 дугаар ангиа төгсөх гэж байна. Би өөрийн сурч мэдсэн зүйлээ дүү нартаа зааж өгөх гэхээр анги олддоггүй. Бас давтлагууд авах гэхээр анги байдаггүй.

5.4. Төсөл хэрэгжсэн болон хэрэгжээгүй сургууль цэцэрлэгийн орчны үзүүлэлтүүдийн харьцуулсан үнэлгээ

Хүүхдийн сурлага болон багш нарын ажлын бүтээмжид шууд болон дам байдлаар нөлөөлдөг нэг чухал хүчин зүйл бол сургуулийн орчин нөхцөл юм. Суралцаж, ажиллахад таатай ариун цэвэр эрүүл ахуйн нөхцөл гэдэгт халуун, хүйтэн, дуу чимээ, гэрэлтүүлэг, температур гэх мэт олон хүчин зүйлс багтана. Тиймээс сургууль, цэцэрлэгүүд дээр дээрх нөхцөлүүд хангагдаж байгаа эсэхийг энэ бүлэгт дэлгэрүүлэн судаллаа.

Дулаан техникийн засварын ажил хийсэн буюу төсөл хэрэгжсэн сургууль, цэцэрлэгийн орчны сэтгэл ханамжийг төсөл хэрэгжээгүй сургууль, цэцэрлэгтэй харьцуулахад өвлийн улиралд сургууль, цэцэрлэгийн температурт 89 хувийн сэтгэл ханамжтай байна. Харин төсөл хэрэгжээгүй сургууль, цэцэрлэгийнхэн орчны үзүүлэлтүүддээ сэтгэл ханамжгүй байна. Тухайлбал анги, танхимын агаарын чанар, ариун цэврийн өрөө, гадна орчны дуу чимээ зэрэгт илүү сэтгэл ханамжгүй байгааг хүснэгт 10-с харна уу.

Хүснэгт 18. Орчны үнэлгээ, төсөл хэрэгжсэн болон хэрэгжээгүй сургууль, цэцэрлэгээр

Орчны үзүүлэлтүүд	Төсөл хэрэгжсэн сургууль, цэцэрлэгийн дундаж үнэлгээ	Төсөл хэрэгжээгүй сургууль, цэцэрлэгийн дундаж үнэлгээ
Температур, өвлийн улиралд	8.9	6.9
Температур, зуны улиралд	8.4	7.5
Анги, танхимын агаарын чанарт	7.4	5.8
Анги танхимын гэрэлтүүлэгт	8.7	7.5
Ариун цэврийн өрөөг ашиглах байдалд	7.1	5.8
Анги, танхимын доторх тохижилт	8.6	7.5
Анги, танхимын зай талбай	7.8	6.6
Гаднах орчинд	7.4	5.9
Гадна орчны дуу чимээ	7.2	5.8
Сургууль, цэцэрлэгийн доторх орчны дуу чимээ	8.1	6.9

Төсөл хэрэгжсэн болон хэрэгжээгүй сургуулийн сурагчдын орчны үзүүлэлтүүдийн сэтгэл ханамжийн үнэлгээг харьцуулан харвал ялгаатай байна. Тухайлбал, Төсөл хэрэгжээгүй сургуулийн сурагчид анги, танхимын агаарын чанарт 59 хувь, өвлийн улирлын сургуулийн орчны

...ХИЧЭЭЛДЭЭ
ТӨВЛӨРДӨГ БОЛСОН.

АНХААРАЛ

ШИГТГЭЭ 5. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖСЭН СУРГУУЛИЙН СУРАГЧ

Сургуульд дулаан техникийн засварын ажил хийснээр өвлийн улиралд **ХИЧЭЭЛЭЭ ХИЙХЭД ТААТАЙ ОРЧИН БҮРДСЭН**. Би хүйтэн ангид хичээлээ хийдэг байхдаа хүйтэн байдалд анхаарсаар байгаад хичээлдээ анхаарч чаддаггүй байсан. Харин дулаан, тав тухтай орчинд суралцсанаар **ХИЧЭЭЛДЭЭ ИЛҮҮ ИХ АНХААРАЛ ТӨВЛӨРДӨГ** болсон.

СХД-ийн 65 дугаар сургуулийн сурагч, эрэгтэй

температурт 68 хувийн сэтгэл ханамжтай байна. Харин төсөл хэрэгжсэн сургуулийн сурагчид анги танхимын температур 86 хувийн сэтгэл ханамжтай байна.

Хүснэгт 19. Төсөл хэрэгжсэн болон хэрэгжээгүй сургуулийн орчны үнэлгээ, сурагчдаар

Үзүүлэлтүүд	Төсөл хэрэгжсэн сургууль, цэцэрлэгийн сурагчид	Төсөл хэрэгжээгүй сургууль, цэцэрлэгийн сурагчид
Температур, өвлийн улиралд	8.6	6.8
Температур, зуны улиралд	8.0	8.0
Анги, танхимын агаарын чанарт	7.4	5.9
Анги танхимын гэрэлтүүлэгт	8.5	7.4
Ариун цэврийн өрөөг ашиглах байдалд	6.0	5.1
Анги, танхимын доторх тохижилт	8.3	7.8
Анги, танхимын зай талбай	8.0	7.6
Гаднах орчинд	7.1	6.6
Гадна орчны дуу чимээ	6.9	6.4
Сургууль, цэцэрлэгийн доторх орчны дуу чимээ	7.2	7.1

Төсөл хэрэгжсэн болон хэрэгжээгүй сургууль, цэцэрлэгийн багш нарын орчны үзүүлэлтүүдийн сэтгэл ханамжийн үнэлгээг харьцуулан харвал мөн адил ялгаатай байна. Төсөл хэрэгжээгүй сургууль, цэцэрлэгийн багш нар анги танхимын өвлийн улирлын температурт 45 хувийн сэтгэл ханамжтай байхад төсөл хэрэгжсэн сургууль, цэцэрлэгийн багш нар 92 хувийн сэтгэл ханамжтай байна.

Хүснэгт 20. Төсөл хэрэгжсэн болон хэрэгжээгүй сургуулийн орчны үнэлгээ, багш нараар

Үзүүлэлтүүд	Төсөл хэрэгжсэн сургууль, цэцэрлэгийн багш	Төсөл хэрэгжээгүй сургууль, цэцэрлэгийн багш
Температур, өвлийн улиралд	9.2	4.5
Температур, зуны улиралд	9.4	7.8
Анги, танхимын агаарын чанарт	7.8	5.0
Анги танхимын гэрэлтүүлэгт	9.2	7.1
Ариун цэврийн өрөөг ашиглах байдалд	8.0	5.5
Анги, танхимын доторх тохижилт	9.1	7.1
Анги, танхимын зай талбай	8.3	6.4
Гаднах орчинд	8.2	5.4
Гадна орчны дуу чимээ	7.8	4.8
Сургууль доторх орчны дуу чимээ	8.6	6.6

VI. Нийгэм, эдийн засгийн нөлөөлөл

Энэ бүлэгт сургууль, цэцэрлэгийн дулаан, техникийн засвар үйлчилгээ нь сурагчдад, багш, ажилчдад, эцэг эхэд нийгмийн болон эрүүл мэндийн нөлөөлөл үзүүлсэн эсэхийг судалсан. Тухайлбал сурагчдын хичээлдээ төвлөрөх байдал, хичээлээс хоцрох, таслах хандлага болон сурагчдын сурлагын идэвх сайжирсан эсэхийг судаллаа. Мөн сэтгэлзүйтэй холбоотой сургуулийн орчноос шалтгаалан стресс, ядаргаанд өртөх байдал, харилцаа хандлага зэргийг дэлгэрүүлэн энэ бүлэгт тайлбарлах юм.

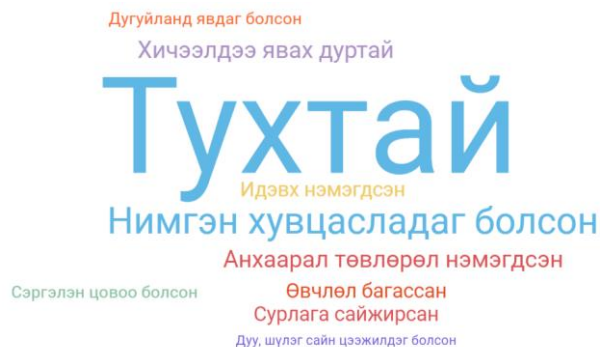

6.1. Сурагчдад үзүүлсэн нийгмийн нөлөөлөл

Сургууль, цэцэрлэгт дулаан техникийн засварын ажил хийснээр анги танхим дулаахан болж суралцахад тав тухтай, дулаахан орчин бүрдсэн гэж судалгаанд оролцогчдын 71 хувь нь хариулжээ. Мөн анги, танхим дулаахан болсноор сурагчид, багш, ажилчид нимгэн хувцасладаг, хувцсаа тохируулж өмсдөг болсон байна. Өмнө нь анги, танхимд даараад, зузаан хувцасладаг байсан ба түүнээс үүдэн хүүхэд, багш нар түүртэж стресстэй байдаг байжээ. Харин дулаан техникийн засвар шинэчлэлтийн ажил хийгдсэнээр дараах эерэг хандлагууд бий болсон байна.

- **Багш хичээлээ заахдаа сурагчтай харилцах харилцаа нь сайжирсан байна.**
- **Сурагчид өөртөө итгэлтэй болж нэмэлт дугуйлан, секцэд хамрагдаж, идэвх нэмэгдсэн байна.**
- **Цэцэрлэгийн хүүхдүүд цэцэрлэгтээ явах дуртай болсон ба олон дуу, шүлэг цээжилж илүү сэргэлэн цовоо хөдөлгөөнтэй болжээ.**
- **Ханиад, томуу багасаж эцэг эхийн санаа зовнил багассан байна.**

Хүснэгт 21. Дулаан, техникийн ажил хийгдсэнээр гарсан эерэг өөрчлөлтүүд

Дараах хүснэгтэд сургууль, цэцэрлэгүүдэд дулаан техникийн засварын ажил хийснээр гарсан эерэг өөрчлөлтүүдийг хувиар илэрхийлж оруулж өглөө.

Хүснэгт 22. Дулаан, техникийн ажил хийгдсэнээр гарсан эерэг өөрчлөлтүүд

Эерэг нөлөөллүүд	Хувь
Тухтай дулаахан болсон	71%
Нимгэн хувцасладаг болсон	14%
Хичээлдээ явах дуртай	6%
Анхаарал төвлөрөл нэмэгдсэн	6%
Идэвх нэмэгдсэн	4%
Сурлага сайжирсан	4%
Өвчлөл багассан	4%
Дугуйланд явдаг болсон	1%
Сэргэлэн цовоо болсон	1%

Энэ хичээлийн жил буюу 2022 оны 09 дүгээр сарын 01-ээс хойш сурагчдын хичээл завсардсан, чөлөө авсан байдлыг тодруулан авч үзлээ. Сурагчдын 33 хувь нь ямар нэгэн байдлаар чөлөө авч, хичээлээ тасалсан байна.

33%

Хичээл тасалсан, чөлөө авсан хувь.

67%

Хичээл таслаагүй сурагчдын хувь.

Хичээлээ тасалсан, чөлөө авсан гэж хариулсан оролцогчдоос хичээл завсардсан шалтгааныг тодруулахад эрүүл мэндийн шалтгаанаар цэцэрлэг, сургуульдаа яваагүй гэж 62 хувь нь хариулсан байна. Үүнийг төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгээр ялгаатай байдлыг харвал төсөлд хамрагдаагүй цэцэрлэгийн хүүхдүүд 69 хувь буюу илүү эрүүл мэндийн шалтгаанаар цэцэрлэгтээ яваагүй байна. Бусад шалтгаан гэдэгт тэмцээн, уралдаанд хамрагдсан, ковидоос болгоомжилсон зэрэг шалтгаанууд багтаж байна.

Хүснэгт 23. Сурагчдын хичээл завсардсан шалтгаан

Шалтгаан	Хамрагдсан		Хамрагдаагүй	
	Сургууль	Цэцэрлэг	Сургууль	Цэцэрлэг
ЭМ шалтгаан	61%	65%	51%	69%
Аргэрийн асуудал	32%	26%	35%	27%
Бусад шалтгаан	11%	8%	14%	2%
Хичээлээс хоцорсон	0%	1%	3%	3%

6.2. Сурагчдын сурлагын идэвх (Төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгээр)

Сурагчдын сурлагын идэвх төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургуулиар ялгаатай байдал бараг ажиглагдахгүй байна.

Харин төсөлд хамрагдсан сургуулийн сурагчид сургууль дээрээ цагийг өнгөрөөх хандлага 48 хувьтай байхад төсөлд хамрагдаагүй сургуулийн сурагчид сургууль дээрээ цагийг өнгөрөөх хандлага 44 хувьтай байна.

Хүснэгт 24. Сурагчдын сурлагын идэвх, төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгээр

Үзүүлэлтүүд	Төсөлд хамрагдсан сургууль, цэцэрлэг	Төсөлд хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэг
Хичээлдээ сонирхолтой, дуртай байдал	9.1	9.0
Сурлагын дүн сайн байдал	8.4	8.4
Хичээлдээ хоцорч ирэх байдал	9.6	9.6
Хичээлээ таслах байдал	9.8	9.7
Хичээлдээ анхаарал төвлөрөх байдал	8.2	8.0
Хичээлийн бус цагаар сургууль дээрээ цагийг өнгөрүүлдэг байдал	4.8	4.4

...АНГИЙН ЗАЙ ТАЛБАЙ ЖИЖИГ, ОЛОН ХҮҮХЭД СУРДАГ. ХИЧЭЭЛЭЭ ТАРААД ДУГУЙЛАНД ХАМРАГДАХ БОЛОМЖГҮЙ

ШИГТГЭЭ 6. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖЭЭГҮЙ СУРГУУЛИЙН СУРАГЧ

Нэг ангид олон хүүхэд сурдаг. Ангийн зай талбай жижиг учраас агаар бүгчим байдаг. **ХИЧЭЭЛЭЭ ТАРААД ӨӨРИЙГӨӨ ХӨГЖҮҮЛЭХ БОЛОМЖ БАЙДАГГҮЙ. АНГИ ТАНХИМЫН ХҮРЭЛЦЭЭ МУУ.** Манай сургуульд клубын үйл ажиллагаа явуулах анги ганцхан байгаа. Охидын технологийн өрөө байдаг байсан анги болсон.

СХД-ийн 42 дугаар сургуулийн сурагч, эмэгтэй.

6.3. Сурагчдын сэтгэл санаа, сэтгэлзүй (Төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгээр)

Сурагчид сургуулийн орчиндоо нийгэм болон сэтгэл зүйн олон хүчин зүйлээс хамаарч стресс, ядаргаанд өртдөг. Үүнээс шалтгаалан сурлагын чанар, хэр сайн байх нь шалтгаалдаг.

Эхний ээлжинд ядаргаа ордог. Энэ нь хөдөлмөрийн үйл явц дахь ажлын шаардлага ба хүний ажиллах, сурах чадвар буурах байдлын зөрүүгээс үүсч буй бие физиологит гарч байгаа өөрчлөлт юм. Хүн ажлын шаардлагад нийцэхийн тулд бие организм дотоод нөөцөө шавхан дайчилдаг ба энэ үедээ үйл ажиллагааны илүү өндөр эрчимтэй түвшинд шилждэг учраас тэдэнд ядралтыг бий болгодог.

Сурагчид сургуулийн орчиндоо стресст өртөх байдал 84 хувь, Ядаргаанд орох байдал 79 хувь байна.

Хүснэгт 25. Сурагчдын сэтгэл зүй, сэтгэл санааны байдал

Үзүүлэлтүүд	Дундаж утга
Сургууль дээрээ аюулгүй байдаг эсэх	8.9
Стресст өртөх байдал	8.4
Ядаргаанд орох байдал	7.9
Ангийн хүүхдүүд, багш нартайгаа сайн харилцаатай эсэх	9.1
Эцэг, эх, гэр бүлийн гишүүдтэйгээ сайн харилцаатай эсэх	9.4
Эрүүл мэндийн байдал сайн байгаа эсэх	8.9
Өөртөө итгэлтэй байдал	9.0
Сургуулийн орчноос ичдэг байдал	9.1

Дараах хүснэгтэд төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургуулийн сурагчдын сэтгэл санаа, сэтгэлзүйн

тогтвортой байдлыг харьцуулан харууллаа.

Төсөлд хамрагдаагүй сургуулийн сурагчид, төсөлд хамрагдсан сургуулийн сурагчидтай харьцуулахад илүү стресс, ядаргаанд өртөж байна. Мөн төсөлд хамрагдаагүй сургуулийн сурагчид сургуулийн орчноосоо ичиж санаа зовох байдал 84 хувьтай байхад төсөлд хамрагдсан сургуулийн сурагчид сургуулийн орчноосоо ичих хандлага бараг байхгүй буюу 92 хувьтай байна.

Хүснэгт 26. Сурагчдын сэтгэл зүй, сэтгэл санааны байдал, төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургуулиар

Үзүүлэлтүүд	Хамрагдсан	Хамрагдаагүй
Сургууль дээрээ аюулгүй байдаг эсэх	9.0	8.5
Стресст өртөх байдал	8.5	8.0
Ядаргаанд орох байдал	8.0	7.5
Ангийн хүүхдүүд, багш нартайгаа сайн харилцаатай эсэх	9.1	9.1
Эцэг, эх, гэр бүлийн гишүүдтэйгээ сайн харилцаатай эсэх	9.5	9.2
Эрүүл мэндийн байдал сайн байгаа эсэх	9.0	8.6
Өөртөө итгэлтэй байдал	9.1	8.6
Сургуулийн орчноос ичдэг байдал	9.3	8.4

6.4. Эрүүл мэндийн нөлөөлөл (Төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгээр)

Энэ хичээлийн жил буюу 2022 оны 09 дүгээр сарын 01-ээс хойш сурагчдыг **ӨВДСӨН** эсэхийг тодрууллаа.

37%

Өвчилсэн хувь

63%

Өвчилөөгүй хувь

Энэ хичээлийн жилд өвдсөн гэж хариулсан оролцогчдоос өвчлөлийн төрлийг тодруулахад 40 хувь нь ханиад, томуу туссан гэж хариулжээ. Үүнийг төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгээр ялгаатай байдлыг харвал төсөлд хамрагдаагүй цэцэрлэгийн хүүхдүүд хамгийн их ханиад томуу туссан буюу 72 хувийг эзэлж байна. Бусад өвчлөл гэдэгт шүд, толгой, зүрх, бөөр, нуруу өвдсөн, салхин цэцэг туссан, харшил зэрэг өвчлөл багтаж байна.

Хүснэгт 27. Өвчлөлийн төрөл, төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгээр

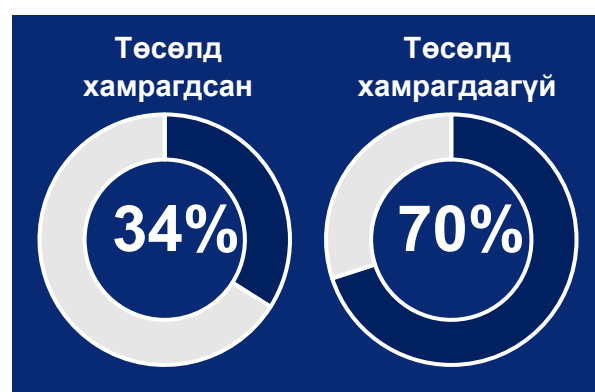
	Хамрагдсан		Хамрагдаагүй	
	Сургууль	Цэцэрлэг	Сургууль	Цэцэрлэг
Ханиад томуу	28%	50%	21%	72%
Хоолой өвдөх	6%	10%	11%	5%
Ковид 19	31%	14%	17%	5%
Бусад өвчин	15%	11%	8%	5%

Судалгаанд оролцогчдоос **ХАНИАД, ТОМУУ** тусах нь сургуулийн орчноос

шалтгаалсан эсэхийг тодруулахад төсөлд хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгийнхний 70 хувь нь тийм гэж хариулжээ. Төсөлд хамрагдсан буюу дулаан алдагдлыг бууруулах засвар хийгдсэн сургууль, цэцэрлэгийнхний 34 хувь нь тийм гэж хариулжээ.

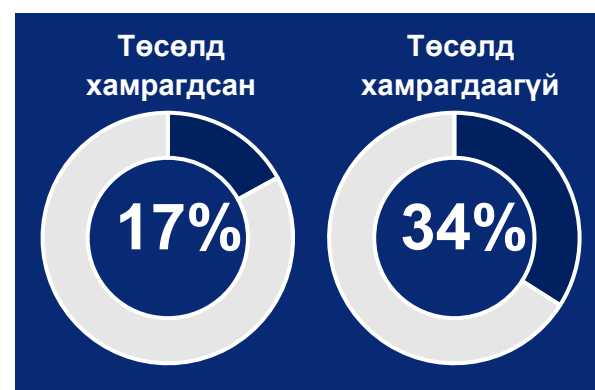
ХООЛОЙ ӨВДӨХ нь сургуулийн

График 10. Ханиад, томуу нь сургуулийн орчноос шалтгаалсан эсэх

орчноос шалтгаалсан эсэхийг тодруулахад төсөлд хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгийнхний 34 хувь нь тийм гэж хариулжээ.

График 11. Ханиад, томуу нь сургуулийн орчноос шалтгаалсан эсэх

Хүүхэд өвдөхөд гэр бүлийн гишүүдээс хэн нэгэн чөлөө авдаг эсэхийг тодруулахад 37 хувь нь чөлөө авдаг гэж хариулжээ. Чөлөө авдаг гэж хариулсан оролцогчдын 64 хувь нь ээж, 36 хувь нь аав чөлөө авдаг гэж хариулсан юм. Чөлөө авснаар аав, ээжүүд цалингаа хасуулах, ажлаас чөлөө өгөхгүй байх, зээлийн буцаан төлөлтөө хийж чадахгүй байх зэрэг нийгэм, эдийн засгийн олон асуудлууд тулгардаг байна.

37%

Чөлөө авдаг

63%

Чөлөө авдаггүй

Төсөлд хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгийн өвчлөлийн давтамжийн тоо нэмэгдэх тусам өвчлөлийн хувь өсөж байна. Төсөлд хамрагдсан сургууль, цэцэрлэгээс төсөлд

хамрагдаагүй сургууль цэцэрлэгийн өвчлөл дунджаар 0.3-аар илүү байна.

Хүснэгт 28. Өвчилсөн давтамж, төсөлд хамрагдсан бол хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгээр

Өвдсөн давтамж	Хамрагдсан сургууль, цэцэрлэг	Хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэг
1-2 удаа	85%	75%
3-4 удаа	12%	19%
5-6 удаа	3%	5%
7-дээш удаа	0%	2%
Дундаж өвчилсөн тоо	1.9	2.2

Энэ хичээлийн жилд өвдсөн гэж хариулсан оролцогчдоос өвчлөлийн давтамж болон өвчлөлд зарцуулсан нийт зардал зэргийг асуусан юм. Хүүхдүүд нэг удаа өвдөхөд дунджаар 68,949 төгрөг эм, эмчилгээндээ зарцуулж байна.

ХҮҮХЭД ӨВДӨХӨӨР АЖЛАА ХИЙЖ ЧАДАХГҮЙ, АЖЛААСАА ЧӨЛӨӨ АВНА, ОРЛОГО БАГАСНА.

53 ДУГААР СУРГУУЛЬД 1 ХҮҮХЭД НЬ СУРАЛЦДАГ ЭЭЖ

ШИГТГЭЭ 7

Хүүхдээ өвдвөл би эмнэлэгт аваад хэвтдэг. Эмнэлэгт хэвтэхэд дор хаяж 7-10 хоног хэвтэнэ. Би хувиараа үсчин хийдэг. **ХУВИАРАА ХӨДӨЛМӨР ЭРХЭЛДЭГ БИД НАР ШИГ ХҮМҮҮСТ МАШ ХҮНД ТУСДАГ.** 10 хоногийн орлого байхгүй болохоор тэр сарын түрээсээ яаж төлөх үү, хүнс, хүүхдийн эм тарианы мөнгө гэх мэт толгой өвтгөсөн асуудлууд ар араасаа гарч ирдэг. Тиймээс хүүхдүүд сургууль, цэцэрлэг дээрээ даарахгүй байснаар өвчлөл багасна. **ӨВЧЛӨЛ БАГАСАХААР БИ АЖЛАА САЙН ХИЙНЭ. ОРЛОГО НЭМЭГДЭНЭ ГЭЭД ОЛОН САЙН ТАЛУУД БИЙ БОЛСОН.**

Хүснэгт 29. Нэг удаагийн эмчилгээнд зарцуулсан зардал, хувь, дунджаар

Нэг удаагийн эмчилгээний зардал	Хувь
10,000 төгрөг хүртэлх	4.1%
10,001-20,000 төгрөг	7.9%
20,001-30,000 төгрөг	12.5%
30,001-40,000 төгрөг	11.8%
40,001-50,000 төгрөг	11.4%
50,001-60,000 төгрөг	6.5%
60,001-70,000 төгрөг	2.6%
70,001-80,000 төгрөг	4.6%
80,001-90,000 төгрөг	1.0%
90,001-100,000 төгрөг	4.2%
100,001 -ээс дээш төгрөг	39.5%
Дундаж өртөг	68,949

Төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгийн өвчлөлийн нэг удаагийн эмчилгээнд гаргах зардал дунджаар 2020 төгрөгөөр ялгаатай байна.

Хүснэгт 30. Нэг удаагийн эмчилгээний зардал, төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгээр

Нэг удаагийн эмчилгээний зардал	Төсөлд хамрагдсан сургууль, цэцэрлэг	Төсөлд Хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэг
10,000 төгрөг хүртэлх	4%	3%
10,001-20,000 төгрөг	8%	9%
20,001-30,000 төгрөг	12%	14%
30,001-40,000 төгрөг	13%	7%
40,001-50,000 төгрөг	11%	14%
50,001-60,000 төгрөг	6%	7%
60,001-70,000 төгрөг	2%	4%

70,001-80,000 төгрөг	5%	1%
80,001-90,000 төгрөг	1%	1%
90,001-100,000 төгрөг	5%	1%
100,001 -ээс дээш төгрөг	38%	47%
Дундаж өртөг	68,598	70,618

6.5. Эдийн засгийн үр нөлөө

Хүүхдийн сургууль, цэцэрлэгт мөнгө хураалгадаг гэж судалгаанд оролцогчдын 32 хувь нь хариулжээ.

32%

Мөнгө хураадаг.

63%

Мөнгө хураадаггүй.

Мөнгө хураадаг гэж хариулсан оролцогчдоос давтамжийг нь тодруулахад төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй аль аль цэцэрлэг, сургууль нь жилдээ нэг удаа анги танхимын засвар үйлчилгээнд мөнгө хураалгадаг гэсэн хувь хамгийн өндөр байна.

Хүснэгт 31. Анги, танхимд мөнгө хураадаг давтамж, төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгээр

	Хамрагдсан		Хамрагдаагүй	
	Сургууль	Цэцэрлэг	Сургууль	Цэцэрлэг
Сард нэг удаа	20%	3%	17%	15%
Улиралд нэг удаа	23%	9%	21%	0%
Хагас жилд нэг удаа	4%	6%	0%	19%
Жилд нэг удаа	52%	81%	62%	66%

Төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгийн сурагчид жилдээ нэг удаа 10,000-20,000 төгрөгийг хураалгадаг гэж судалгаанд оролцогчдын хамгийн их хувь нь хариулсан байна.

Хүснэгт 32. Сургууль, цэцэрлэгт хураалгадаг зардал, төсөлд хамрагдсан болон хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэгээр

Зардал	Төсөлд хамрагдсан сургууль, цэцэрлэг	Төсөлд Хамрагдаагүй сургууль, цэцэрлэг
10,000 төгрөг хүртэлх	62%	65%
10,001-20,000 төгрөг	25%	25%
20,001-30,000 төгрөг	8%	10%
30,001-ээс дээш төгрөг	6%	0%
Дундаж өртөг	11,027	9,452

ХАВСРАЛТ

Судалгаанд хамрагдсан сургууль, цэцэрлэгийн мэдээлэл

Хүснэгт 33: Судалгаанд хамрагдсан цэцэрлэгүүдийн суралцагчид, багш, ажиллагчдын тоо, 2020-2021 оны хичээлийн жилд

Байршил	Цэцэрлэг	Төсөлд хамрагдсан эсэх	СӨБ-ын бүлэг	Үүнээс		СӨБ-д хамрагдагчид		Үүнээс:				Малчдын хүүхэд	Хөгжлийн бэрхшээлтэй	Нийт ажиллагчид		Эрхлэгч		Арга зүйч		Үндсэн багш		Туслах багш		Бусад ажилчид			
				Үндсэн сургалт	Хувилбарт	Бүгд	Эм	Бүгд	Эм	Бүгд	Эм			Бүгд	Эм	Бүгд	Эм	Бүгд	Эм	Бүгд	Эм	Бүгд	Эм	Бүгд	Эм	Бүгд	Эм
БЗД	62-р цэцэрлэг	Тийм	13	13		490	249	490	249			5	4	82	53	1	1	1	1	15	14	13	13	23	18		
БЗД	63-р цэцэрлэг	Тийм	12	12		332	157	332	157			22		88	54	1	1	1	1	16	16	16	16	20	13		
БЗД	115-р цэцэрлэг	Тийм	17	17		699	339	699	339			2		109	71	1	1	2	2	20	18	17	17	31	22		
БЗД	147-р цэцэрлэг	Тийм	15	15		729	367	729	367				6	86	53	1	1	1	1	17	17	14	14	20	14		
СХД	79-р цэцэрлэг	Тийм	8	8		247	138	247	138			4		54	34	1	1	1	1	10	10	8	8	14	10		
СХД	80-р цэцэрлэг	Тийм	16	16		543	257	543	257			5		102	66	1	1	1	1	20	18	16	16	28	18		
СХД	81-р цэцэрлэг	Тийм	12	12		365	174	365	174					99	62	1	1	1	1	18	17	18	18	24	14		
СХД	90-р цэцэрлэг	Тийм	6	6		188	92	188	92				1	44	29	1	1	1	1	8	7	6	6	13	9		
СХД	91-р цэцэрлэг	Тийм	17	17		582	292	582	292					96	58	1	1	1	1	20	19	17	17	19	13		
СХД	127-р цэцэрлэг	Тийм	17	17		509	248	509	248			4		100	63	1	1	1	1	19	18	17	17	25	16		
СХД	148-р цэцэрлэг	Тийм	6	6		244	123	244	123			3		43	28	1	1	1	1	8	7	6	6	12	8		
СХД	158-р цэцэрлэг	Тийм	8	8		279	125	279	125			3		56	38	1	1	1	1	10	8	8	8	18	10		
Налайх	152-р цэцэрлэг /Шинэ үе/	Тийм	8	8		270	131	270	131			3	2	53	35	1	1			9	9	8	8	17	10		
	Нийт		155	155	0	5477	2692	5477	2692	0	0	51	13	1012	644	13	13	13	13	190	178	164	164	264	175		
БЗД	32-р цэцэрлэг	Үгүй	12	12		528	250	528	250				3	82	55	1	1	1	1	15	13	12	12	26	17		
СХД	84-р цэцэрлэг	Үгүй	8	8		290	136	290	136			4		53	34	1	1	1	1	10	9	8	8	14	10		
	Нийт		20	20	0	818	386	818	386	0	0	4	3	135	89	2	2	2	2	25	22	20	20	40	27		

Хүснэгт 34: Судалгаанд хамрагдсан сургуулиудын суралцагчид, багш, ажиллагчдын тоо, 2020-2021 оны хичээлийн жилд

Байршил	Сургуулийн нэр	Төсөлд хамрагдсан эсэх	БҮЛЭГ			БҮГД	СУРАЛЦАГЧИД						Бүгд	БАГШ						Бүгд		
			Бага боловсрол	Суурь боловсрол	Бүрэн дунд боловсрол		Бага боловсрол		Суурь боловсрол		Бүрэн дунд боловсрол			Бага анги		Дунд анги		Ахлах анги				
							Бүгд	Эм	Бүгд	Эм	Бүгд	Эм		Бүгд	Эм	Бүгд	Эм	Бүгд	Эм			
БЗД	55 дугаар сургууль	Тийм	22	16	4	42	259	96	209	84	37	14	505	194	31	25	36	27	4	4	71	56
БЗД	88 дугаар сургууль	Тийм	10	7	3	20	237	119	146	65	59	33	442	217	9	9	13	8	9	6	31	23
БЗД	53 дугаар сургууль	Тийм	45	24	12	81	1877	957	950	466	410	213	3237	1636	45	41	49	33	32	27	126	101
СХД	65 дугаар сургууль	Тийм	63	37	11	111	2525	1241	1317	609	343	227	4185	2077	63	63	79	62	19	16	161	141
СХД	74 сургууль	Тийм	10	7	3	20	351	152	207	95	73	36	631	283	12	12	11	9	6	4	29	25
	Нийт		150	91	33	274	5249	2565	2829	1319	922	523	9000	4407	160	150	188	139	70	57	418	346
БЗД	Амгалан цогцолбор сургууль	Үгүй	32	23	11	66	977	459	651	320	289	143	1917	922	32	32	52	41	18	15	102	88
СХД	42 дугаар сургууль	Үгүй	34	22	7	63	1347	617	759	350	229	124	2335	1091	34	34	45	35	9	8	88	77
	Нийт		66	45	18	129	2324	1076	1410	670	518	267	4252	2013	66	66	97	76	27	23	190	165

Хүснэгт 35: Судалгаанд хамрагдсан цэцэрлэгүүдийн ачааллын үзүүлэлтүүд, 2020-2021 оны хичээлийн жилд

Байршил	Цэцэрлэг	Төсөлд хамрагдсан	Нэг бүлэгт ногдох суралцагчдын тоо	Нэг ажиллагчид ногдох хүүхдийн тоо	Нэг үндсэн багшид ногдох хүүхдийн тоо
БЗД	62-р цэцэрлэг	Тийм	57	9	49
БЗД	63-р цэцэрлэг	Тийм	41	6	31
БЗД	115-р цэцэрлэг	Тийм	61	10	52
БЗД	147-р цэцэрлэг	Тийм	73	13	64
СХД	79-р цэцэрлэг	Тийм	48	7	39
СХД	80-р цэцэрлэг	Тийм	50	8	40
СХД	81-р цэцэрлэг	Тийм	45	5	30
СХД	90-р цэцэрлэг	Тийм	47	6	35
СХД	91-р цэцэрлэг	Тийм	51	9	44
СХД	127-р цэцэрлэг	Тийм	45	8	40
СХД	148-р цэцэрлэг	Тийм	61	9	46
СХД	158-р цэцэрлэг	Тийм	51	7	40
Налайх	152-р цэцэрлэг /Шинэ үе/	Тийм	50	8	45
	Нийт		53	8	43
БЗД	32-р цэцэрлэг	Үгүй	65	9	52
СХД	84-р цэцэрлэг	Үгүй	53	8	43
	Нийт		60	9	48

Хүснэгт 36: Судалгаанд хамрагдсан сургуулиудын ачааллын үзүүлэлтүүд, 2020-2021 оны хичээлийн жилд

Байршил	Сургуулийн нэр	Төсөлд хамрагдсан эсэх	Бүлгийн ачааллын түвшин				Багшийн ачааллын түвшин			
			Нэг бүлэгт ногдох суралцагчдын тоо	Бага боловсрол	Суурь боловсрол	Бүрэн дунд боловсрол	Нэг үндсэн багшид ногдох хүүхдийн тоо	Бага боловсрол	Суурь боловсрол	Бүрэн дунд боловсрол
БЗД	55 дугаар сургууль	Тийм	12	12	13	9	7	8	6	9
БЗД	88 дугаар сургууль	Тийм	22	24	21	20	14	26	11	7
БЗД	53 дугаар сургууль	Тийм	40	42	40	34	26	42	19	13
СХД	65 дугаар сургууль	Тийм	38	40	36	31	26	40	17	18
СХД	74 дүгээр сургууль	Тийм	32	35	30	24	22	29	19	12
	Нийт		33	35	31	28	22	33	15	13
БЗД	Амгалан цогцолбор сургууль	Үгүй	29	31	28	26	19	31	13	16
СХД	42 дугаар сургууль	Үгүй	37	40	35	33	27	40	17	25
	Нийт		33	35	31	29	22	35	15	19

Төсөлд хамрагдсан сургууль, цэцэрлэгүүдийн мэдээлэл

Хүснэгт 37: Төсөлд хамрагдсан сургууль, цэцэрлэгүүдийн мэдээлэл

№	Байршил	Сургууль, цэцэрлэгийн нэр	Төсөлд хамрагдсан он	Ариун цэврийн өрөө, байгууламж ⁶	Эрчим хүчний ангиллын ⁷ өөрчлөлт, үсгээр
1	БЗД	53-р сургууль	2018		E -> B
2	БЗД	55-р сургууль	2019	+ WASH	E -> D
3	БЗД	62-р цэцэрлэг	2019	+ WASH	E -> B
4	БЗД	63-р цэцэрлэг	2019	+ WASH	D -> B
5	БЗД	88-р цэцэрлэг	2020		D -> B
6	БЗД	115-р цэцэрлэг	2020		D -> B
7	БЗД	147-р цэцэрлэг	2020		D -> A
8	СХД	65-р сургууль	2020		D -> B
9	СХД	74-р сургууль	2019	+ WASH	D -> B
10	СХД	79-р цэцэрлэг	2020	+ WASH	E -> B
11	СХД	80-р цэцэрлэг	2020	+ WASH	E -> B
12	СХД	81-р цэцэрлэг	2020		D -> C
13	СХД	90-р цэцэрлэг	2018		D -> B
14	СХД	91-р цэцэрлэг	2019		D -> A
15	СХД	127-р цэцэрлэг	2018	+ WASH	E -> B
16	СХД	148-р цэцэрлэг	2020		D -> B
17	СХД	158-р цэцэрлэг	2019	+ WASH	D -> A
18	Налайх	152-р цэцэрлэг	2020		D -> B

Хүснэгт 38: Төсөлд хамрагдсан цэцэрлэгүүдийн хамран сургах тойрог, холбогдох статистик мэдээлэл

№	Цэцэрлэгийн нэр	Хамран сургах тойрог ⁸	Өрхийн тоо, 2020 ⁹	0-5 насны хүүхдийн тоо, 2021 ¹⁰	Хамран сургах тойрог	
					Нийт өрхийн тоо, 2020	0-5 насны хүүхдийн тоо, 2021
1	БЗД-ийн 115-р цэцэрлэг	5-р хороо	6,517	2,345	16,386	5,695
		14-р хороо	5,843	2,046		
		22-р хороо	4,026	1,304		
2	БЗД-ийн 147-р цэцэрлэг	18-р хороо	3,079	1,165	10,382	3,745
		26-р хороо	7,303	2,580		
3	БЗД-ийн 62-р цэцэрлэг	10-р хороо	1,872	731	1,872	731
4	БЗД-ийн 63-р цэцэрлэг	20-р хороо	2,862	560	2,862	560
5	Налайх дүүргийн 152-р цэцэрлэг	3-р хороо	1,420	540	3,309	1,206
		4-р хороо	1,889	666		
6	СХД-ийн 127-р цэцэрлэг	11-р хороо	2,264	934	2,264	934
7	СХД-ийн 148-р цэцэрлэг	19-р хороо	3,347	1,101	3,347	1,101

⁶ WASH- Ариун цэврийн өрөө, байгууламж, сантехникт тодорхой хэмжээгээр ажил, сайжруулалт хийгдсэн

⁷ Эрчим хүчний зохицуулах хороо, Эрчим хүчний хэрэгцээний ангилал, /A++ (<20%), A+ (20%-40%), A (40%-65%), B (65%-90%), C (90%-110%), D (110%-160%), E (160%<)/

⁸ “Нийслэлийн төрийн өмчийн цэцэрлэгүүдийн 2021-2022 оны хичээлийн жилийн хамран сургах тойрог” Нийслэлийн боловсролын газрын даргын “Хамран сургах тойрог тогтоох тухай” 2021 оны 06 дугаар сарын 21-ний өдрийн А/44 дүгээр тушаалын хавсралт

⁹ Үндэсний статистикийн хороо, www.1212.mn, Өрхийн тоо, баг хороогоор

¹⁰ Үндэсний статистикийн хороо, www.1212.mn, Монгол улсад оршин суугаа хүн ам, насны бүлэг, баг хороогоор

№	Цэцэрлэгийн нэр	Хамран сургах тойрог ⁸	Өрхийн тоо, 2020 ⁹	0-5 насны хүүхдийн тоо, 2021 ¹⁰	Хамран сургах тойрог	
					Нийт өрхийн тоо, 2020	0-5 насны хүүхдийн тоо, 2021
8	СХД-ийн 158-р цэцэрлэг	41-р хороо	2,156	854	2,156	854
9	СХД-ийн 79-р цэцэрлэг	18-р хороо	2,159	792	6,159	2,267
		29-р хороо	2,593	925		
		38-р хороо	1,407	550		
10	СХД-ийн 80-р цэцэрлэг	3-р хороо	2,371	863	2,371	863
11	СХД-ийн 81-р цэцэрлэг	2-р хороо	2,556	893	2,556	893
12	СХД-ийн 90-р цэцэрлэг	18-р хороо	2,159	792	6,159	2,267
		38-р хороо	1,407	550		
		29-р хороо	2,593	925		
13	СХД-ийн 91-р цэцэрлэг	5-р хороо	2,144	699	6,462	2,231
		6-р хороо	2,598	936		
		39-р хороо	1,720	596		
Нийт			66,285	23,347	66,285	23,347

Хүснэгт 39: Төсөлд хамрагдсан сургуулиудын хамран сургах тойрог, холбогдох статистик мэдээлэл

№	Сургуулийн нэр	Хамран сургах тойрог ¹¹	Өрхийн тоо, 2020 ¹²	6-18 насны хүүхдийн тоо, 2021 ¹³	Хамран сургах тойрог	
					Өрхийн тоо, 2020	6-18 насны хүүхдийн тоо, 2021
1	БЗД-ийн 53-р сургууль	8-р хороо	5,609	4,480	18,194	14,447
		24-р хороо	2,635	2,158		
		19-р хороо	3,666	2,791		
		16-р хороо	6,284	5,018		
2	БЗД-ийн 55-р сургууль	1-р хороо	2,786	2,147	5,618	4,254
		28-р хороо	2,832	2,107		
3	БЗД-ийн 88-р сургууль	11-р хороо	2,992	1,862	2,992	1,862
4	СХД-ийн 74-р сургууль	21-р хороо	2,299	1,553	2,299	1,553
5	СХД-ийн 65-р сургууль	3-р хороо	2,371	2,169	6,986	6,001
		4-р хороо	2,065	1,573		
		36-р хороо	2,550	2,259		
Нийт			36,089	28,117	36,089	28,117

¹¹ “Нийслэлийн төрийн өмчийн ерөнхий боловсролын сургуулийн 2021-2022 оны хичээлийн жилийн хамран сургах тойрог” Нийслэлийн боловсролын газрын даргын “Хамран сургах тойрог тогтоох тухай” 2021 оны 06 дугаар сарын 21-ний өдрийн А/43 дугаар тушаалын хавсралт

¹² Үндэсний статистикийн хороо, www.1212.mn, Өрхийн тоо, баг хороогоор

¹³ Үндэсний статистикийн хороо, www.1212.mn, Монгол улсад оршин суугаа хүн ам, насны бүлэг, баг хороогоор

Агаарын чанарын статистик

Хүснэгт 40: Агаарын чанарын статистик үзүүлэлтүүд, 2017-2020 оны 2 дугаар саруудын дунджаар

Агаарын чанарын үзүүлэлтүүд	БЗД					СХД				СБД			БГД				ХУД				ЧД	Нийт дундаж
	Амгалан	13-р хороолол	Офицеруудын ордон	Ургах наран хороолол	Дундаж	Баянхошуу	Толгойт	1-р хороолол	Дундаж	248-р цэцэрлэг	32-ын тойрог	Дундаж	Телевиз	Хархорин зах	Баруун дөрвөн зам	Дундаж	Богд хааны ордон музей	Мишээл-экспо төв	Нисэх	Дундаж	Хайлааст	
Азотын давхар исэл NO ₂ : Дундаж	0.05	0.08	0.03	0.04	0.05		0.04	0.06	0.05	0.05	0.05	0.05	0.05	0.05	0.1	0.07	0.03	0.04	0.03	0.03	0.03	0.05
Азотын давхар исэл NO ₂ : ХА-аас давсан хувь	40.12	80.33	6.9	21.22	37.14		31.23	68.05	49.64	54	50.07	52.04	64.6	48.12	93.6	68.77	4	14	11.35	9.78	8.67	39.75
Азотын давхар исэл NO ₂ : Хамгийн их	0.07	0.11	0.06	0.07	0.08		0.06	0.09	0.08	0.09	0.08	0.09	0.08	0.07	0.13	0.09	0.06	0.06	0.05	0.06	0.06	0.08
Азотын давхар исэл NO ₂ : ХТ-хоногоор	27.33	26.33	23	26.8	25.87		26.5	24.67	25.59	28.5	26	27.25	27.6	27.17	28.2	27.66	28	14	27	23.00	27	25.87
Нүүрстөрөгчийн дутуу исэл СО: Дундаж	1.72	1.46		0.64	1.27		3.39	3.77	3.58		2.06	2.06	4.19	1.22	1.95	2.45	0.94	1.24	1.23	1.14	3.47	2.1
Нүүрстөрөгчийн дутуу исэл СО: ХА-аас давсан хувь	0	0		0	0.00		1.4	3.8	2.60		0	0.00	4.08	0	0	1.36	0	0	0	0.00	0	0.71
Нүүрстөрөгчийн дутуу исэл СО: Хамгийн их	5.47	4.39		3.55	4.47		9.82	11.9	10.86		6.9	6.90	13.21	4.66	5.32	7.73	2.95	3.47	3.07	3.16	8.81	6.42
Нүүрстөрөгчийн дутуу исэл СО: ХТ-хоногоор	54.5	82.8		84.6	73.97		79.8	82	80.90		79.67	79.67	81.5	81.67	84.6	82.59	84	77	78.67	79.89	84	79.6
Озон О ₃ : Дундаж	0.04	0.02		0.03	0.03		0.03	0.02	0.03		0.02	0.02	0.03			0.03		0.02	0.03	0.03		0.03
Озон О ₃ : ХА-аас давсан хувь	0	0		0	0.00		0	0	0.00		0	0.00	0			0.00		0	0	0.00		0
Озон О ₃ : Хамгийн их	0.08	0.05		0.06	0.06		0.07	0.04	0.06		0.04	0.04	0.07			0.07		0.03	0.07	0.05		0.06
Озон О ₃ : ХТ-хоногоор	81.33	83.5		72.5	79.11		83.5	70	76.75		80	80.00	81.33			81.33		77	81	79.00		78.91
Тоос РМ ₁₀ : Дундаж	0.13	0.14		0.11	0.13	0.21	0.11	0.18	0.17	0.09	0.19	0.14	0.14	0.16	0.3	0.20	0.06	0.07	0.13	0.09	0.15	0.14
Тоос РМ ₁₀ : ХА-аас давсан хувь	66.18	72.85		46.57	61.87	90	36.18	80.12	68.77	35.5	82.72	59.11	62	78.85	58.26	66.37	14	20.08	57.93	30.67	73	58.28
Тоос РМ ₁₀ : Хамгийн их	0.24	0.28		0.23	0.25	0.37	0.23	0.37	0.32	0.17	0.4	0.29	0.23	0.34	0.26	0.28	0.2	0.15	0.23	0.19	0.29	0.26
Тоос РМ ₁₀ : ХТ-хоногоор	27.33	28		24.5	26.61	24	25.33	24.17	24.50	23.5	26.67	25.09	27.67	27.83	35.33	30.28	28	27.8	27	27.60	28	27.01
Тоос РМ _{2.5} : Дундаж	0.08	0.07			0.08		0.1	0.14	0.12	0.07		0.07	0.13		0.09	0.11	0.03		0.09	0.06	0.13	0.09
Тоос РМ _{2.5} : ХА-аас давсан хувь	73.28	59.93			66.61		77.17	87	82.09	61		61.00	90.5		80.65	85.58	11		77.57	44.29	93	71.11
Тоос РМ _{2.5} : Хамгийн их	0.16	0.12			0.14		0.21	0.33	0.27	0.18		0.18	0.22		0.21	0.22	0.11		0.17	0.14	0.25	0.2
Тоос РМ _{2.5} : ХТ-хоногоор	27	26.67			26.84		25.67	26.2	25.94	23.5		23.50	27.67		27.33	27.50	28		26.67	27.34	28	26.67
Хүхэрлэг хий SO ₂ : Дундаж	0.08	0.06	0.03	0.04	0.05	0.17	0.1	0.14	0.14	0.18	0.08	0.13	0.2	0.05	0.06	0.10	0.05	0.04	0.08	0.06	0.16	0.09
Хүхэрлэг хий SO ₂ : ХА-аас давсан хувь	64.4	55.12	9.58	27.17	39.07	95	87.2	78.67	86.96	93	57.98	75.49	96.25	31.77	50.57	59.53	36	21	32.67	29.89	96	58.27
Хүхэрлэг хий SO ₂ : Хамгийн их	0.13	0.1	0.05	0.09	0.09	0.31	0.19	0.23	0.24	0.39	0.16	0.28	0.34	0.09	0.1	0.18	0.11	0.08	0.13	0.11	0.27	0.17
Хүхэрлэг хий SO ₂ : ХТ-хоногоор	26.75	28	22.25	28.17	26.29	22	24	25.67	23.89	28.5	28	28.25	27.25	26.83	26.5	26.86	28	27.25	25.83	27.03	27	26.38

Дүүргүүдийн нийгэм, эдийн засгийн тоон мэдээлэл**Нийслэлийн хүн ам зүйн статистик үзүүлэлт¹⁴***Хүснэгт 41: Нийслэлийн хүн ам зүйн статистик үзүүлэлтүүд, дүүргээр*

Дүүрэг	Хүн ам, 2021		Өрх, 2020		Төрөлтийн тоо, 2021	
	Тоо	Эзлэх хувь	Тоо	Эзлэх хувь	Тоо	Эзлэх хувь
Баянзүрх	383,892	24.9%	105,791	25.5%	8,360	24.7%
Сонгинохайрхан	341,540	22.2%	94,132	22.7%	7,429	22.0%
Баянгол	236,385	15.4%	63,079	15.2%	5,149	15.2%
Хан-Уул	209,524	13.6%	52,769	12.7%	5,228	15.5%
Чингэлтэй	150,548	9.8%	39,113	9.4%	3,358	9.9%
Сүхбаатар	144,542	9.4%	39,507	9.5%	2,686	8.0%
Налайх	38,929	2.5%	10,388	2.5%	872	2.6%
Багануур	29,433	1.9%	8,328	2.0%	594	1.8%
Багахангай	4,459	0.3%	1,185	0.3%	108	0.3%
Улаанбаатар	1,539,252	100.0%	414,292	100.0%	33,784	100.0%

Нийслэлийн хүн амын эрүүл мэндийн статистик үзүүлэлтүүд*Хүснэгт 42: Нийслэлийн хүн амын эрүүл мэндийн статистик үзүүлэлтүүд, дүүргээр, 2020 оны эцэст*

Дүүрэг	Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдэл		Халдварт өвчнөөр өвчлөгчид	
	Тоо	Эзлэх хувь	Тоо	Эзлэх хувь
Сонгинохайрхан	105	20%	3,601	19%
Баянзүрх	86	16%	3,965	21%
Баянгол	58	11%	1,860	10%
Чингэлтэй	35	7%	1,626	9%
Хан-Уул	35	7%	1,497	8%
Сүхбаатар	20	4%	1,233	7%
Налайх	15	3%	420	2%
Багануур	5	1%	274	1%
Багахангай	3	1%	23	0%
Бусад	172	32%	4,360	23%
Улаанбаатар	534	100%	18,859	100%

Нийслэлийн СӨБ, ЕБС-д хамрагдагчдын статистик*Хүснэгт 43: Нийслэлийн СӨБ, ЕБС-д хамрагдагчдын тоо, дүүргээр, 2020 оны эцэст*

Байршил	СӨБ-д суралцагчид		ЕБС-д суралцагчид	
	Тоо	Эзлэх хувь	Тоо	Эзлэх хувь
Баянзүрх	26,650	23.9%	77,805	24.4%
Сонгинохайрхан	23,005	20.6%	56,738	17.8%
Баянгол	19,136	17.2%	53,999	17.0%
Сүхбаатар	10,487	9.4%	43,442	13.6%
Хан-Уул	17,465	15.7%	40,757	12.8%
Чингэлтэй	10,009	9.0%	29,703	9.3%
Налайх	2,460	2.2%	8,261	2.6%
Багануур	2,043	1.8%	6,545	2.1%
Багахангай	317	0.3%	728	0.2%
БНСУ дахь Монгол сургууль			309	0.1%
Улаанбаатар	111,572	100.0%	318,287	100.0%

¹⁴ Үндэсний статистикийн хороо, www.1212.mn